

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

**Patrocinia sv. Cyrila a Metoděje v církevní
oblasti moravské**

Diplomová práce

2014

Bc. Josef Říkovský

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

**Patrocinia Sv. Cyrila a Metoděje v církevní
oblasti moravské**

Magisterská diplomová práce

Studijní program: Teologické nauky

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Miloslav Pojsl

Autor: Bc. Josef Říkovský

Olomouc 2014

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „*Patrocinia sv. Cyrila a Metoděje v církevní oblasti moravské*“ vypracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. A rovněž čestně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného akademického titulu.

Beru na sebe veškerou zodpovědnost za překlady z cizojazyčné literatury a souhlasím se zveřejněním své magisterské diplomové práce pro studijní a výzkumné účely.

V Karolíně dne 10. dubna 2014

Bc. Josef Říkovský

Poděkování:

Za odborné vedení, upřímné zaujetí, vstřícný přístup, cenné rady a rovněž za duševní sycení během přednášek a konzultačních schůzek chci poděkovat vedoucímu mé práce, prof. PhDr. Miloslavu Pojslovi. Mým rodičům velmi děkuji za láskyplnou náruč, podporu, za zázemí a víru ve mě. Sestrám děkuji za úsměvy.

Za čas, který jsem mohl strávit na studiích, chci poděkovat Bohu.

*„Bože, cos ráčil před tisíci roky
rozžati otcům světlo víry blahé,
jenžto jsi řídil apoštolů kroky
z východu k naší Moravěnce drahé.
[: K tobě hlas prosby z této vlasti vane:
Dědictví otců zachovej nám, Pane! :]*

*Na Velehradě bratři ze Soluně
Cyril a Metod kázali nám spásu;
ochranu skytli v církve svatém lůně,
učili národ znáti ctnosti krásu.
[: Od doby té nám světlo víry plane:
Dědictví otců zachovej nám, Pane! :]*

*Jazykem rodným Boží chválu pěli,
mateřskou řečí knihy svaté psali,
získali láskou Kristu národ celý,
život nám na vše věky zachovali.
[: Nezhyne rod, jenž věřit neustane:
Dědictví otců zachovej nám, Pane! :]*“

První tři sloky písně *Bože, cos ráčil* od Vladimíra Šťastného z roku 1893

Obsah

Obsah	8
Úvod	7
1 Cyrilometodějský odkaz v Českých zemích	10
2 Seznam kostelů a kaplí sv. Cyrila a Metoděje v Církevní provincii moravské	24
2.1 Arcidiecéze Olomoucká	24
2.1.1 Děkanství Holešov	24
2.1.2 Děkanství Hranice na Moravě	25
2.1.3 Děkanství Konice	26
2.1.4 Děkanství Kroměříž	28
2.1.5 Děkanství Litovel	30
2.1.6 Děkanství Olomouc-Město.....	31
2.1.7 Děkanství Olomouc-Venkov.....	33
2.1.8 Děkanství Přerov	35
2.1.9 Děkanství Prostějov.....	36
2.1.10 Děkanství Svitavy	38
2.1.11 Děkanství Šternberk	39
2.1.12 Děkanství Šumperk.....	40
2.1.13 Děkanství Uherský Brod	41
2.1.14 Děkanství Uherské Hradiště	42
2.1.15 Děkanství Valašské Klobouky	48
2.1.16 Děkanství Valašské Meziříčí	49
2.1.17 Děkanství Veselí nad Moravou.....	50
2.1.18 Děkanství Vizovice.....	50
2.1.19 Děkanství Vsetín.....	51

2.1.20	Děkanství Vyškov.....	51
2.1.21	Děkanství Zábřeh.....	52
2.1.22	Děkanství Zlín	52
2.2	Diecéze brněnská	53
2.2.1	Děkanství Blansko	53
2.2.2	Děkanství Boskovice	53
2.2.3	Děkanství Brno	54
2.2.4	Děkanství Břeclav	56
2.2.5	Děkanství Hodonín	57
2.2.6	Děkanství Kyjov	59
2.2.7	Děkanství Modřice	60
2.2.8	Děkanství Moravské Budějovice	60
2.2.9	Děkanství Moravský Krumlov.....	60
2.2.10	Děkanství Rosice	61
2.2.11	Děkanství Slavkov u Brna	61
2.2.12	Děkanství Telč	62
2.2.13	Děkanství Tišnov	63
2.2.14	Děkanství Třebíč.....	64
2.2.15	Děkanství Velké Meziříčí	65
2.2.16	Děkanství Znojmo.....	65
2.2.17	Děkanství Žďár	65
2.3	Diecéze ostravsko-opavská	66
2.3.1	Děkanství Bílovec	66
2.3.2	Děkanství Frýdek	67
2.3.3	Děkanství Místek	68
2.3.4	Děkanství Nový Jičín.....	69

2.3.5	Děkanství Opava.....	71
2.3.6	Děkanství Ostrava	71
Závěr		73
Slovník.....		76
Resumé.....		83
Resume		84
Zusammenfassung		85
Použitá literatura a prameny		86
	Prameny	86
	Literatura.....	86
	Internetové odkazy	92
Obrazová příloha		93
Anotace		108

Úvod

Téma, kterého se tato diplomová práce dotýká, se píše už 1150 let. Celých jedenáct století uběhlo od okamžiku, kdy vstoupili na území mladého státu ve střední Evropě dva bratři, příslušníci byzantské nobility, kteří během 40měsíčního působení na dvoře velkomoravského knížete proměnili historický kontext a celé kulturní klima tohoto státního útvaru. Provždy tak zůstali spojeni s touto zemí a jeho národem. Nejinak je tomu i dnes.

K tomuto textu jsem přistupoval s pokorou k velkému kulturnímu odkazu svatých bratří ze Soluně plně si vědom limitů zadání. Mojí snahou bylo stručně obsáhnout seznam významných i méně známých kostelů a kaplí sv. Cyrila a Metoděje s krátkým umělecko-historickým rozbořem.

Tato práce je určitou cestou. Jedná se o jakési putování po kostelích a kaplích s patrocínii sv. Cyrila a Metoděje v moravské církevní oblasti. Kráčením po této stezce se bude cíl naší cesty vyjevovat v průběhu práce, v jejím závěru byl plně shrnut.

Pomocí metody indukce budu postupovat od jednotlivostí k širším souvislostem. Povšimnu si společných znaků sakrálních staveb, především data stavby a jejich vysvěcení. Tyto dílčí závěry pak budou skládat konečnou podobu seznamu sakrálních staveb cyrilometodějského zasvěcení a rovněž podají odpověď na otázku po rozkvětu a útlumu cyrilometodějské tradice.

Na následujících stranách podám krátké shrnutí cyrilometodějské úcty v průřezu českých dějin. Stručný souhrn se zaměří jen na nejdůležitější mezníky, zaostřeno bude především na Moravu, moravské čelní představitele církve a významné historické události tohoto regionu. Poté se budu věnovat hlavnímu bodu práce, kostelům a kaplím sv. Cyrila a Metoděje v církevní oblasti moravské, do níž spadá arcidiecéze olomoucká společně s diecézemi ostravsko-opavskou a brněnskou. Tato část práce je rozdělena do tří kapitol, z nichž každá pojednává o jedné moravské diecézi. Jejich podkapitoly jsou řazeny abecedně podle děkanátů. Každý kostel i kaple na seznamu je opatřen krátkou legendou informující o farnosti a katastru, kam daná sakrální stavba spadá. Dále tato legenda pojednává o datech stavby a svěcení, u významnějších památek je doplněna i o krátký popis exteriéru a interiéru. Věcný a přímý tón legendy je zvolen pro udržení jasného směřování a vize práce – odvodit rozkvět a útlum cyrilometodějské tradice a podat výčet dochovaných sakrálních staveb zasvěcených sv. Cyrilu a Metoději.

V první kapitole se budu věnovat cyrilometodějské účtě v průřezu dějin moravské církevní oblasti. Občas je zmíněna účta k těmto světcům i za hranicemi moravského regionu jako poukaz na význam sv. Cyrila a Metoděje v katolické církvi či slovanské kultuře. Zaměřeno bude na období vlády Přemyslovců, dobu Karla IV., barokní éru a zvláště pak na 19. a 20. století. Východiskem pro tuto část diplomové práce jsou knihy od Petra Doláka – *Oni jsou otcové naši* a Leonarda Górký – *Svatí Cyril a Metoděj*, doplněné o informace z publikace Waleriana Bugela – *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869–1985*. Dále pak odborné publikace k výstavám cyrilometodějského jubilea v roce 2013 od Simony Jemelkové k výstavě *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí* Arcidiecézního muzea v Olomouci a Muzea umění v Olomouci, průvodce k výstavě Národní galerie v Praze *Svatí Cyril a Metoděj. Tradice – Dějiny – Úcta* od Štěpánky Chlumské ve spolupráci se Simonou Jemelkovou a v neposlední řadě publikace Moravského zemského muzea v Brně od Jiřího Mitáčka k výstavě *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*.

Seznam sakrálních staveb s patrocinii sv. Cyrila a Metoděje je sestaven podle *Katalogu olomoucké arcidiecéze* od Františka Krejse z roku 1986 a *Topografie diecese brněnské* od Aloise Hrudíčky z roku 1908. Aby byl seznam aktuální, kontaktoval jsem v květnu 2013 Diecézní muzeum v Brně a Arcidiecézní muzeum v Olomouci o poskytnutí seznamu kostelů a kaplí sv. Cyrila a Metoděje dané diecéze a navštívil jsem Moravský zemský archiv, knihovnu Národní památkové péče v Praze a Národní knihovnu Klementinum.

Bližší informace pojednávající o stavbě, exteriéru a interiéru dané sakrální stavby získám z obou dílů katalogu Bohumila Samky *Umělecké památky Moravy a Slezska*. Jelikož není možné, aby jeden katalog obsáhl všechny památky Moravy a Slezska, informace o méně významných stavbách a památkách vyhledám v regionálních periodicích, na internetových stránkách a v mnoha jiných knihách věnujících se drobným sakrálním stavbám, na které jsem narazil ve výše zmíněných kulturních, vědních a vzdělávacích institucích.

Závěrem jen již metodická poznámka, jež se týká požadavku na čtenáře. Práce předpokládá jistou míru předporozumění tématu jako je základní orientace v českých dějinách, povědomí o sv. Cyrilu a Metodějovi, jejich životních osudech a také o jejich misii a kulturním vlivu na Velkou Moravu a Slovyany vůbec. Vzhledem k typu

a požadovanému rozsahu práce nebude možné se zmíněnými fakty zabývat nebo je alespoň zmínit.

1 Cyrilometodějský odkaz v Českých zemích

Na cyrilometodějský odkaz lze nahlížet v několika rovinách. Z pohledu kulturního, liturgického, církevního, misijního nebo z pohledu ekumenického. Zkoumat každé toto hledisko by jistě nebylo v silách jednoho člověka. Pokusíme se však uvést si několik málo epoch českých dějin, kdy se cyrilometodějská tradice rozezněla jako velký zvon, jehož údery rozvířily v českém národu prach, který v tu či onu dobu, více či méně padal na vědomí o kulturním odkazu sv. Cyrila a Metoděje. Slovo kultura ukazuje, že je spojeno s kultem.¹ Kulturně-historická reflexe cyrilometodějské mise na Moravě začíná v podstatě okamžitě po Metodějově smrti a vyhnání jeho nejbližších žáků z Moravy k jihovýchodním Slovanům.² Sv. Cyril a Metoděj jsou tedy jacísi otcové naší české a celé slovanské kultury a křesťanství, což si generace před námi uvědomovaly a zvláště v momentech výročí jejich misie slavily.³ Apoštolové Slovanů byli srovnáváni s prvními apoštoly křesťanské víry – sv. Petrem a Pavlem, uctíváni jako zemští patroni, patroni diecézí či jednotlivých svatyň, později vzývání jako nositelé slovanské duchovní tradice.⁴

Období vlády Přemyslovců

V době bezprostředně navazující na životy soluňských bratří vznikly nejvýznamnější literární památky *Život sv. Konstatina – Cyrila* a *Život sv. Metoděje*. Obě staroslověnské legendy (nazývané někdy také Panonské nebo Moravsko-panonské) patří k pokladům českého písemnictví stejně jako *Pochvalné slovo svatému Cyrilovi*, staroslověnská literární památka, jejímž autorem je sv. Kliment Velický (též Ochridský)⁵, který doprovázel věrozvěsty při jejich misi na Moravu.⁶

¹ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Duchovní jednotu nové Evropy*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 43.

² Viz MITÁČEK, Jiří. *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 106.

³ Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 131–134.

⁴ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 96.

⁵ Viz SCOTT, Stephen Neil. *Collapse of the Moravian mission of Saints Cyril and Methodius, the fate of their disciples, and the Christianization of the southern Slavs*. Berkeley: University of California, 1989, s. 189–198.

⁶ Srov. MITÁČEK, Jiří. *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 106.

Smrtí arcibiskupa Metoděje uprostřed Svatého týdne o Velikonocích 6. dubna roku 885⁷ a vyhnáním jeho žáků, nejpozději v roce 886, zásluhou nitranského biskupa Vichinga, končí na Moravě slovanská liturgie.⁸ Po smrti krále Svotopluka v roce 894 stanul v čele moravského státu nejstarší Svotoplukův syn Mojmir II. V zoufalém úsilí udržet alespoň centrální část své říše podnikl mimo jiné i pokus obnovit samostatnou církevní organizaci na Moravě. Kníže Mojmir II. požádal papeže Jana IX. (898–900) o renovaci moravské církevní provincie pod vedením vlastního episkopátu. Papež vyslal na Moravu arcibiskupa Jana s biskupy Benediktem a Danielelem, aby zde vysvětili nové kněze a obnovili zaniklou diecézní správu. Kvůli nastalé mocenské situaci ve středním Podunají v prvním desetiletí 10. století a dlouhém umlknutí západních písemných pramenů o životě a správě Velké Moravy nevíme toho mnoho o Velké Moravě po celé „temné“ 10. století.⁹

Mezi roky 905 až 908 byla Velkomoravská říše zřejmě zničena maďarskými nájezdy. Velké dílo soluňských bratří a celé centrum slovanské liturgie se přesunulo mimo území Velké Moravy. Částečně do Čech a do zemí východně od Moravy, kde pronásledovaní Metodějovi žáci našli své útočiště, např. Bulharsko či chorvatský Split.¹⁰ Úsilím knížete Boleslava se slovanské liturgie drželo pražské biskupství založené v roce 973, jak nepřímo dokládá zakládací listina pražského biskupství uvedená v *Kosmově kronice* a varování papeže Jana XIII. před nebezpečím, že by se nové pražské biskupství mohlo držet slovanského kultu. *Legenda tzv. Kristiána* z let 922–994 zmiňuje význam sv. Cyrila a Metoděje v 1. a 2. kapitole v souvislosti se zakotvením křesťanství v Čechách.¹¹ Papež Řehoř VII. v roce 1060 a 1064 vydal zákaz slovanské liturgie a svěcení slovanských kostelů.¹² Kontinuální linie liturgického cyrilometodějského odkazu byla násilně přerušena v roce 1097, kdy kníže Břetislav I. vyhnal ze sázavského kláštera slovanské mnichy a slovanskou liturgii zcela nahradila liturgie latinská.¹³ Cyrilometodějská tradice tak byla

⁷ KOLÁR, Jaroslav. *Středověké legendy o českých světcích*. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 61.

⁸ Viz POJSL, Miloslav. *Olomoučtí biskupové a arcibiskupové a jejich pohřební místa*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013, s. 47.

⁹ JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 24.

¹⁰ Srov. SCOTT, Stephen Neil. *Collapse of the Moravian milion of Saitns Cyril and Methodius, the fate of their disciples, and the Christianization of the southern Slavs*. Berkley: University of California, 1989, s. 100–102.

¹¹ MITÁČEK, Jiří. *Cyrl a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 106–107.

¹² DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 121–124.

¹³ Viz JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 45.

postupně zapomínána, aby byla v pozdním středověku znovu oživena zásluhou českého krále a římského císaře Karla IV.

Období vlády Lucemburků

Období Lucemburků na českém trůně nese významnou epochu vlády českého krále a římského císaře Karla IV., jenž jako velký vlastenec a katolík věnoval úctě českých svatých mimořádnou pozornost. Nejinak tomu bylo u sv. Cyrila a Metoděje. Karel IV. jako císař viděl v myšlence Velké Moravy možnost sjednocení pravoslavného Východu a katolického Západu a zároveň reklamu křesťanské dokonalosti českých zemí.¹⁴ Ačkoliv tuto myšlenku císař Karel IV. nikdy nenaplnil, zasloužil se o rozšíření cyrilometodějského kultu.

Díky konstituci papeže Klimenta VI. vydané na popud Karla IV. je v roce 1346 zřízen klášter Na Slovanech, kde mniši měli právo sloužit slovanský obřad. Karel IV. povolal do tohoto kláštera, který si později vysloužil označení Emauzy, slovanské benediktiny z Dalmácie.¹⁵ V zakládající listině, která ochranu kláštera svěruje pod bdění patronů českého království, je poprvé zmíněná dvojice Cyril a Metoděj v souvislosti s patronátem českých zemí.¹⁶ Papež Kliment V. mlčky souhlasil, aby klášter byl zasvěcen Panně Marii, sv. Jeronýmovi, sv. Vojtěchovi, sv. Prokopovi a sv. Cyrilu a Metodějovi.¹⁷ Svátek úmrtí sv. Cyrila, 14. únor, byl pak v tomto klášteře slaven pontifikální mší.¹⁸ Patrocinium emauzského klášterního kostela bylo potvrzeno mimořádně významné postavení sv. Cyrila a Metoděje na českém nebi.¹⁹ Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic je v roce 1349 zahrnul mezi zemské patrony.²⁰

Na obnově cyrilometodějského kultu se přímo podíleli i pražští metropolité. V pražské katedrále představují nejvýznamnější doklady cyrilometodějské ikonografie busty v horním triforiu vytvořené svatovítskou katedrální hutí vedenou Petrem Parlěrem. Oba bratři jsou znázorněni jako biskupové, poněvadž středověká tradice je za biskupy

¹⁴ Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 125.

¹⁵ Srov. JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 9.

¹⁶ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008, s. 53.

¹⁷ Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 125.

¹⁸ JUKL, Jiří – LUKANIČ, Alexandr. *Svatí Cyrila a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 97.

¹⁹ JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 45.

²⁰ *Tamtéž*, s. 29.

považovala. O tom svědčí i jejich zpodobnění v olomouckém misálu *Johánka z Bludova*.²¹ Příběhy ze života sv. Cyrila a Metoděje byly zachyceny i v nástěnných malbách na hradě Karlštejně.²² Téma ze života sv. Metoděje, které v malbách na hradě Karlštejně nejvíce vyniká, je téma křtu. Na schodišti Velké věže je postava sv. Metoděje v cyklu *Legendy o sv. Ludmile* znázorněna při křtu hned dvakrát. Nejprve u křtu knížete Bořivoje a pak při křtu Bořivojovy manželky, sv. Ludmily.²³ To i později zůstává jedním z hlavních a nejčastějších motivů cyrilometodějské ikonografie, ať již ve spojení s moravským knížetem Svatoplukem, nebo s českým knížetem Bořivojem a jeho chotí, sv. Ludmilou.²⁴ V roce 1360 postavil olomoucký biskup Jan Očko z Vlašimi oltář ke cti soluňských bratří v olomoucké katedrále sv. Václava²⁵ a v roce 1367 Jan Očko z Vlašimi, tentokrát jako arcibiskup pražský, nechal zřídit oltář Cyrilu a Metodějovi v katedrále sv. Víta u vedoucího stavební hutě Beneše Krabice z Weitmile.²⁶ Při tomto oltáři Karel IV. zřídil nadaci ke sloužení zádušních mší za svou matku, Elišku Přemyslovnu.²⁷ Jako první doložená zpráva o cyrilometodějském kultu v českých zemích je uváděna zmínka slavnosti svátku sv. Cyrila a Metoděje v roce 1349.²⁸

V roce 1400 pak olomoucký biskup Jan X. Mráze slavil svátek sv. Cyrila a Metoděje, stanovený na 9. března, jako svátek zemských patronů.²⁹ Za zmínku jistě stojí i iniciála na f. 244va propria sanctorum *Misálu Johánka z Bludova* od Mistra Friedrichova brevíře z roku 1466, která je patrně nejstarším dochovaným vyobrazením sv. Cyrila a Metoděje v české knižní malbě a zároveň nejstarším vyobrazením těchto světců na území olomoucké diecéze. Iluminátor je v misálu zobrazil jako dva biskupy oděné v kazulích, s mitrami na hlavách a berlami ve tvaru kříže.³⁰

²¹ *Tamtéž*, s. 30.

²² Srov. JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 64.

²³ Viz JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 103.

²⁴ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 96.

²⁵ DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 125

²⁶ BLÁHOVÁ, Marie. *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda, 1987, s. 237.

²⁷ JUKL, Jiří – LUKANIČ, Alexandr. *Svatí Cyrila a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 97.

²⁸ Srov. JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 9.

²⁹ DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 124–125.

³⁰ Viz JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 66.

Je až podivuhodné v jakém kontrastu stojí rozkvetlá úcta k svatým soluňským bratřím za vlády Karla IV. a následný útlum v éře husitů a kališníků. Ojedinělým důkazem úcty k soluňským bratřím v husitském období je *Postila* Václava z Dráchova, kazatele v pražské Betlémské kapli. Nezáměr husitů a později i kališníků o sv. Cyrila a Metoděje je až zarážející, vezmeme-li v potaz, že se ve svých argumentech proti katolické církvi mohli odvolávat na to, že oba bratři podávali lidu podobojí a sloužili bohoslužbu v lidovém jazyce. Odvolání na praxi soluňských bratří z řad husitů známe jen dvě. Nejprve Jan Rokycana na Basilejském koncilu poukazuje na to, že Cyrilu a Metodějovi bylo povoleno podávat věřícím z kalicha. V druhém případě jde o anonymní spis *De cantu vulgari* z roku 1419, který požaduje bohoslužby v národním jazyce na základě papežského povolení, které bylo dáno sv. Cyrilu a Metodějovi.³¹

Období baroka

Cyrlometodějská úcta značně ožila od poloviny 16. století, kdy se v Římě pod dohledem papeže Sixta V. konaly vykopávky v kostele sv. Klimenta. Byl otevřen hrob sv. Cyrila a nalezené Cyrilovy ostatky papež nechal přenést do slovanského kostela sv. Jeronýma.³² V tomto kostele nechal papež Sixtus V. zřídit nový oltář s obrazem *Přinesení ostatků sv. Klimenta do Říma*, na němž jsou oba bratři vyobrazeni se svatozáří kolem hlavy.³³

K zesílení cyrilometodějské úcty v Českých zemích dochází v souvislosti s rekatolizačními snahami ve 2. polovině 16. století. „Místy paměti“, okolo nichž krystalizuje úcta k oběma světcům, se na konci 16. století stávají kromě biskupských kostelů především poutní místa, např. Stará Boleslav, Velehrad, Křtiny a Tuřany.³⁴ O vzkříšení úcty k soluňským bratřím se zasloužili především olomoučtí biskupové Stanislav Pavlovský (1579–1598), kardinál František Dietrichstein (1599–1636) a probošt svatovítské kapituly Jiří Barthold Pontan z Braitenberga (1594–1614).³⁵ Vedle katedrály se v olomouckém prostředí stala významným centrem cyrilometodějské úcty samostatně

³¹ Srov. JUKL, Jiří – LUKANIČ, Alexandr. *Svatí Cyrila a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 97–98.

³² Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 127.

³³ ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008, s. 100.

³⁴ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 96.

³⁵ DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 127.

stojící kaple sv. Cyrila a Metoděje při městském kostele sv. Mořice, písemně poprvé doložená v roce 1452,³⁶ která byla barokně upravena významnou barokní osobností Olomouce, děkanem kostla sv. Mořice v Olomouci, Františkem Řehořem Gianninim (1693–1758).³⁷ Gianini se ve svých studiích intenzivně zabýval i souvislostmi cyrilometodějské tradice s východními církvemi.³⁸ Poprvé se v této době setkáváme s výtvarnou podobou *Křtu knížete Svatopluka*, kterého barokní historiografie považovala za prvního moravského krále.³⁹ Barokní liturgický kult sv. Cyrila a Metoděje převýšil jak svým rozsahem, tak nádherou všechnu dosavadní úctu.⁴⁰ Rozkvět cyrilometodějské barokní tradice přerušila až třicetiletá válka.

Na Dietrichsteinovu promyšlenou propagaci cyrilometodějského kultu se podařilo intenzivně navázat až po třicetileté válce biskupovi Karlu II. z Liechtensteinu-Castelkornu,⁴¹ který po domluvě s velehradským cisterciákem Kristiánem Gottfried Hirschmentzlem roku 1674 obnovuje slavení svátku sv. Cyrila a Metoděje 9. března pro všechny kraje Moravy a to i tam, kde tento svátek upadl v zapomnutí.⁴²

Pro dosvědčení kontinuity a legitimacy olomouckého biskupství až ke svatým Cyrilu a Metodějovi, ve smyslu církevní tradice zdůrazňující tak mimo jiné i autonomnost a nezávislost na pražském arcibiskupství, byla před rokem 1673 vytvořena portrétní galerie padesáti pěti podobizen olomouckých biskupů začínající právě soluňskými bratřími.⁴³

Cyrilometodějská tradice byla šířena nejen špičkami církevního úřadu. Horlivými šířiteli byli barokní kazatelé, především jezuité.⁴⁴ Bohuslav Balbín ve svém díle *Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého* pojednává o slovanské liturgii a cyrilometodějském odkazu, jež vyžaduje zasloužené uznání.⁴⁵ Vedle Bohuslava Balbína

³⁶ JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 37.

³⁷ Srov. JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 64.

³⁸ JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 38.

³⁹ Srov. *tamtéž*, s. 37.

⁴⁰ DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 127.

⁴¹ Viz BAGIN, Anton. *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985, s. 133.

⁴² DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 127.

⁴³ Srov. JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 37.

⁴⁴ BAGIN, Anton. *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985, s. 133.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 133.

se při obraně jazyka českého a slovanského dovolával „arcibiskupů velehradských sv. Cyrila a Metoděje“ také horlivý vlastenec Tomáš Jan Pešina z Čechorodu.⁴⁶

Roku 1708 byly zahájeny každoroční cyrilometodějské slavnosti v kostele sv. Michala ve Vídni. Rakouské panovnici Marii Terezii papež Pius VI. 21. července 1777 vyhověl v žádosti, aby se slavnost sv. Cyrila a Metoděje dne 9. března slavila ve všech katolických kostelích rakouského mocnářství.

Značný rozpuk cyrilometodějské tradice náhle zbrzdil a na jistý čas zastavil dekret císaře Josefa II. z 27. září 1784. Jeho důsledkem byl velehradský klášter zrušen, kostel uzavřen a poutě zakázány.⁴⁷ Chátrání kostela a celého areálu po zrušení cisterciáckého kláštera zastavila jeho částečná obnova po oslavách milénia příchodu cyrilometodějské misie v roce 1863. Definitivní záchranu přinesl až koncem 19. století příchod jezuitů, kteří zde zřídili *Papežskou kolej Tovaryšstva Ježíšova na Velehradě*.⁴⁸

Období 19. století

Cyrilometodějská idea a velkomoravská tradice prodělaly od konce 18. století značné proměny. Jejich základ, tedy náboženská a kulturní složka, zůstal stejný, měnila se jen akcentace jednotlivých částí v dobovém kontextu.⁴⁹ Už v polovině 19. století je cyrilometodějská tradice využívána k posilování národního uvědomění⁵⁰ a poukázání na společné náboženské rysy všech Slovanů⁵¹. V 19. století se cyrilometodějský odkaz stal nábožensko-obrodným prostředkem i národně probuzeneckou ideou.⁵² Jako téma se cyrilometodějský odkaz stal aktuální ve spisech mnoha významných osobností českého Národního obrození.⁵³ František Palacký, český historik a politik, uznává zásluhy Cyrila a Metoděje, když o nich píše, že si „zasloužili vroucí a věčné díky celého potomstva českého“.⁵⁴

⁴⁶ MITÁČEK, Jiří. *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 110.

⁴⁷ Viz GÓRKA, Leonard. *Svatí Cyril a Metoděj*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 31.

⁴⁸ Viz MITÁČEK, Jiří. *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 138.

⁴⁹ JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svati Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 95.

⁵⁰ MALÍŘ, Jiří. *Morava na předělu. K formování národního vědomí na Moravě v letech 1848–1871*. Časopis Matice moravské, 1990, č. 105., s. 337.

⁵¹ GÓRKA, Leonard. *Svatí Cyril a Metoděj*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 18.

⁵² Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 127.

⁵³ Viz KUBÍČEK, Jaromír. *Podíl cyrilometodějských spolků na národním obrození Moravy*. Vlastivědný věstník moravských, 2013, č. 65., s. 113.

⁵⁴ GÓRKA, Leonard. *Svatí Cyril a Metoděj*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 18.

Čím větší měla cyrilometodějská tradice ohlas v českých zemích a v zahraničí, tím více vídeňská úřední místa podezírala cyrilometodějství z panslavismu, tedy nepřátelské ideologie. Pod nejrůznějšími záminkami se snažila cyrilometodějské poutě na Velehradě omezovat nebo alespoň v očích veřejnosti zdiskreditovat. Tiskem byly šířeny fámy o vypuknutí nakažlivých nemocí na Velehradě apod. Tyto snahy se však minuly účinkem a velehradských poutí se účastnily mnohatisícové zástupy poutníků.⁵⁵

Dodnes působící *Matice velehradská* byla založena roku 1849 moravskými učiteli a literáty stejně jako *Národní spolek svatého Cyrila a Metoděje*. Národní cyrilometodějská tradice byla vzkříšena především v jubilejních letech 1863, 1869 a 1885.⁵⁶ Miléniové oslavy se pak staly manifestací národní emancipace.⁵⁷ Olomoucký arcibiskup Bedřich Fürstenberk (1853–1892) z cyrilometodějského odkazu učinil svůj hlavní pastýřský program. Ze svých vlastních zdrojů nechal postavit několik kaplí a také dal zrekonstruovat malý kostel v areálu Velehradu, tzv. Cyrilku. U papeže Pia IX. k příležitosti miléniových oslav příchodu soluňských bratří na Velkou Moravu vymohl přenesení svátku sv. Cyrila a Metoděje z 9. března na 5. července, což se v středoevropské kotlině jevílo jako příhodnější datum pro poutě a procesí.⁵⁸ Tehdy se také ustálila moderní podoba reprezentativního vyobrazení soluňských bratří (Emanuel Max, Josef Vojtěch Hellich ad.).⁵⁹

Velký podíl na obnově cyrilometodějského odkazu měla také Svatá stolice. Encyklikou papeže Lva XIII. z 30. září 1880 *Grande munus* (Velké poslání), kterou papež rozšířil cyrilometodějskou úctu na celou katolickou církev, zvýšil i význam Velehradu.⁶⁰ To dalo podnět k převozu části ostatků sv. Cyrila z Itálie na Velehrad v roce 1881.⁶¹ O deset let později, z podnětu arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana, byl schválen velehradský spolek *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou Panny Marie* spravující

⁵⁵ Srov. RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav. *Cyrilometodějský Velehrad. Průvodce výstavou*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013, s. 21

⁵⁶ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 97.

⁵⁷ Srov. *tamtéž*, s. 84–85.

⁵⁸ GÓRKA, Leonard. *Svatí Cyril a Metoděj*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 32.

⁵⁹ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 97.

⁶⁰ BUGEL, Walerian. *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869–1985*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 47.

⁶¹ DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 128.

duchovní posláni apoštolů Slovanstva,⁶² *Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*, kanonicky zřízená dekretem arcibiskupa Leopolda Prečana z 8. září 1928,⁶³ společně se spolky jako *Matice velehradská*, *Koruna Soluňská*, *Jednota paní a panen moravských* a dalších. Pro šíření cyrilometodějského kulturního vlivu v celém světě byla ustavena v roce 1909 *Akademie velehradská*, která se stala důležitým organizačním nástrojem pro svolávání uniostických sjezdů usilujících o dialog mezi křesťanským Východem a Západem.⁶⁴

1918–1938 Československá republika

Svobodná Československá republika po svém vyhlášení uznala svátek sv. Cyrila a Metoděje za památný den. Cyrilometodějské dědictví se najednou stalo jedním z hlavních nosných politických témat a pojítkem mezi českým a slovenským národem, které se nyní staly jedním.⁶⁵ Tradice české státnosti a slovanské vzdělanosti připomínají sochy a vyobrazení svatých Cyrila a Metoděje také na veřejných místech a v interiérech nejen sakrálních ale i profánních státních budov.

Jako velký symbol československého národa nechalo Ministerstvo školství Československé republiky umístit sousoší příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu od Karla Dvořáka na Karlův most. Sousoší k desátému výročí Československé republiky představuje Metoděje jako kazatele s rukou ukazující k nebi a Cyrila jako překladatele Písma Svatého, který symbolicky přináší knihu a malý kostel odkazující na nalezení ostatků sv. Klimenta k posvěcení chrámu. Cyrilometodějské téma přirozeně nechybí ani v monumentálním díle *Slovanská epopej* od Alfonse Muchy a také na vitrážích katedrály sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha na Pražském hradě.⁶⁶

Olomoucký arcibiskup a politik Antonín Cyril Stojan (1921–1923), neúnavný propagátor cyrilometodějské myšlenky jednoty křesťanů,⁶⁷ i po svém zvolení do úřadu

⁶² ZLÁMAL, Bohumil. *Antonín Cyril Stojan. Apoštol křesťanské jednoty*. Řím: Křesťanská akademie, 1973, s. 56–57.

⁶³ Viz GREGŮREK, Stanislav. *Vnik kongregace*. Velehradský zpravodaj, červenec 2000, č. 4., s. 10.

⁶⁴ Viz ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel. *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 74.

⁶⁵ Viz *Velehradské dialogy I*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013, s. 60.

⁶⁶ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 65–80.

⁶⁷ ZLÁMAL, Bohumil. *Antonín Cyril Stojan. Apoštol křesťanské jednoty*. Řím: Křesťanská akademie, 1973, s. 10.

arcibiskupa podporoval „Unionistické sjezdy na Velehradě“ pořádané od roku 1907, kterých se zúčastňovali vyslanci všech slovanských národů. Mezi nimi v roce 1929 i bulharský nuncius Angelo Guiseppe Roncalli, pozdější papež Jan XXIII. Tyto sjezdy, snažící se o sblížení tradic křesťanského Východu a Západu, které se řídily heslem: „*Aby všichni byli jedno!*“, měli zcela jistě vliv na prohlášení sv. Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy v roce 1980.⁶⁸

Po smrti arcibiskupa Stojana se k odkazu soluňských bratří přihlásil jeho nástupce, Leopold Prečan (1923–1947). Papež Pius XI. roku 1927 k výročí 1100 let od narození sv. Cyrila sepsal apoštolský list *Quod sanctum Cyrillum* (Když svatého Cyrila) určený srbsko-chorvatsko-slovinským a československým biskupům, ve kterém pochvaluje iniciativy zaměřené na objevování cyrilometodějských tradic a hledání jednoty s pravoslavným Východem, čímž je nepřímo vzdán hold olomouckým arcibiskupům.⁶⁹

Velkou událostí bylo i posvěcení smírčí kaple sv. Cyrila a Metoděje na Olivové hoře v Jeruzalémě dne 28. července 1935. Svatostánek s přilehlým poutním domem nechal postavit Palestinský spolek v Brně pro československé poutníky a nyní je sídlem delegatury v Jeruzalémě. Byla to právě tahle kaple sv. Cyrila a Metoděje, která se stala dějištěm historického setkání papeže Pavla VI. s cařihradským patriarchou Athenagorasem I. dne 5. ledna 1964.⁷⁰

Válečná léta 1939–1945 proměnila Československo v Protektorát Čechy a Morava. Atmosféra poroby národa nastolila neslavnou éru pro vše české, nevyjímaje cyrilometodějskou tradici, která přesto v tichu a skrytu i nadále připomínala národní sebeutváření a sebedůvěru.⁷¹ Druhá světová válka zpřetrhala všechnu kontinuitu, která se od dob národního obrození vinula celým 19. stoletím a na níž se poválečná doba snažila navázat. Tuto snahu o vzkříšení zastavil rok 1948.

Období 1948–1989

Doba nesvobody, která byla v Československu nastolena od února roku 1948 až do dní Sametové revoluce v listopadu 1987, ovlivnila veškerý náboženský život.

⁶⁸ Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 128.

⁶⁹ Srov. BUGEL, Walerian. *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869–1985*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 74.

⁷⁰ Viz DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 128–129.

⁷¹ MITÁČEK, Jiří. *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 111.

Komunistická ideologie se v duchu panslavismu snažila zneužít cyrilometodějskou tradici, ze které vyzdvihla především její kulturní význam bez náboženského kontextu.⁷² Došlo ke zrušení mnoha spolků, včetně *Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou Panny Marie* a *Akademie velehradské*. Oba spolky byly zrušeny v roce 1955.⁷³ Přesto pravý odkaz díla sv. Cyrila a Metoděje v srdcích mnoha lidí přetrval.

Dne 25. června 1976 papež dekretem potvrdil platnost *Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje* založené v roce 1928, snažící se ve své sociální, vzdělávací a pastorační činnosti o sjednocení křesťanů v duchu svatých soluňských bratří.⁷⁴

Neuhasínající plamen v srdcích věřících se projevil i u příležitosti oslav 1100. výročí příchodu svatých soluňských bratří na Moravu v roce 1963 a zvláště pak v roce 1985. Význam těchto miléníí neopomenul celý křesťanský svět. 11. května 1963 papež Jan XXIII. vydal apoštolský list slovanským biskupům s názvem *Magnifici eventus* (Významné události), ve kterém nabádá dědice cyrilometodějské tradice k díkůvzdání.⁷⁵ A vskutku, rok 1963 přinesl několik významných událostí. Tou nejvýznamnější pro křesťanský svět bylo schválení živých jazyků pro liturgii během II. vatikánského koncilu. Děkan kardinálského sboru Eugene Tisserant připomněl koncilním otcům privilegium, kterému se dostalo soluňským bratřím za papeže Hadriána II. a Jana VIII. sloužit mši v národním jazyce. Cyrilometodějskému odkazu v rovině liturgické se tímto dostalo obecného uznání.

K 1100. výročí připomínce úmrtí sv. Cyrila roku 1969 papež Pavel VI. poslal věřícím Československa apoštolský list *Antiquae nobilitatis* (Dávné slávy) v němž i tento papež vzdává svou úctu a hold cyrilometodějské misii. Zároveň vybídl československý lid k obnově církevního života a evangelizaci mladé generace.⁷⁶ Tehdy se cyrilometodějské poutě účastnilo sto tisíc poutníků, tedy o třicet tisíc více než v jubilejní rok 1963.⁷⁷

⁷² Viz BUGEL, Walerian. *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869 – 1985*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 84–97.

⁷³ Viz DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Malice cyrilometodějská, 1998, s. 128.

⁷⁴ Viz *Kořeny Kongregace*, [online] 2013 [cit. 28. října 2013]. Dostupné z <<http://www.cyrilky.cz/historie>>.

⁷⁵ BUGEL, Walerian. *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869 – 1985*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 84.

⁷⁶ *Tamtéž*, s. 98–102.

⁷⁷ Srov. JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 65.

Splnění tohoto apelu jakoby se promítlo u příležitosti oslav 1100 let od smrti sv. Metoděje v roce 1985,⁷⁸ kdy krátce předtím papež Jan Pavel II. na sklonku roku 1980, 31. prosince, prohlásil sv. Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy⁷⁹ v apoštolském listu *Egrehiae virtuos viri* (Muži mimořádných schopností).

Dne 2. června 1985 pak tentýž papež vydal encykliku *Slavorum apostoli*. V tomto okružním listu papež prezentuje cyrilometodějskou evangelizaci a inkulturaci jako předchůdkyni II. vatikánského koncilu.⁸⁰ Zájem svatého stolce o cyrilometodějský odkaz a přínos evropským dějinám zneklidnil politické špičky v Československu a vedl k neuvěřitelné snaze zvrátit národní cyrilometodějskou pouť v jubilejním roce úmrtí sv. Metoděje, v roce 1985.

Asi 250 000 věřících roku 1985 dorazilo na Velehrad a během slavnostního programu se postavilo proti bolševizaci a zneužití tohoto svátku k politické propagandě. Zvláště patrné to bylo během projevu komunistického ministra kultury Milana Klusáka. Celá situace a nechť poslouchat komunistické ptydepé pak vygradovalo při zpěvu zakázané sloky písně „*Bože, cos ráčil*“.⁸¹

Po roce 1989

Po pádu komunistického totalitního režimu se katolická církev, její věřící a stoupenci mohli znovu svobodně nadechnout. V Českých zemích byla povolna zahájena duchovní obnova národa, která v mnohém čerpala z cyrilometodějského odkazu a tradičního pronárodního vlivu českých patronů pocházejících ze Soluně.

Krátce po Sametové revoluci byla v Olomouci obnovena Matice cyrilometodějská, jež začala vydávat knihy a časopisy vzdělávající v křesťanské nauce.⁸²

Dne 22. dubna 1990 papež Jan Pavel II. přijel na Velehrad. Bylo to první místo oficiální papežské návštěvy po pádu „železné opony“. Během návštěvy náměstek Kristův, Jan Pavel II., mluvil k shromážděným věřícím o významu soluňských bratří, Velehradu

⁷⁸ Viz BAGIN, Anton. *Apoštolové Slovanů. Cyril a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985, s. 150.

⁷⁹ ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel. *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 37.

⁸⁰ Viz BUGEL, Walerian. *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869–1985*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 144–192.

⁸¹ Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 129.

⁸² DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 129.

a Velkomoravské říši jako celoevropském symbolu a spojnici mezi Východem a Západem. Vyzýval: „*Vnášejte do dějin Evropy Ducha Kristova, který sjednocuje a osvobozuje. Učte se (po vzoru sv. Cyrila a Metoděje) vyjadřovat evangelium o království Kristově jazykem a způsobem srozumitelným všem současníkům. Stavte na Kristu, nárožním kameni, společnost a kulturu budoucího věku.*“⁸³ Cyrilometodějskému odkazu a Velehradu jako symbolu jejich působení mezi Slovy se tak dostává největšího vyznamenání v dějinách. Téhož roku je obnovena i Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

V roce 1995 vzniká studijní středisko Centrum Aletti Velehrad-Roma, které se podílí na dialogu mezi kulturními a náboženskými tradicemi v Evropě.⁸⁴

V roce 2009 navštívil Velehrad během státního svátku sv. Cyrila a Metoděje kardinál Jozef Tomko, vatikánský prefekt Kongregace pro evangelizaci národů, který ve své promluvě k věřícím položil myšlenku: „*Historie se tak trochu opakuje. Tak jako v devátém století i dnes probíhá integrace Evropy a v ní zápas o ideologický vliv.*“ Upozornil, že ti, kteří nám ukazují správný směr kudy kráčet ve veřejném i soukromém životě, jsou patroni Evropy sv. Cyril a Metoděj.⁸⁵

Jubileum 1150. výročí příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu se stalo ještě před rokem 2013 velkým tématem, ba impulsem k debatě o zakotvení české státnosti a českého národa podle dějinného měřítka i z evropského hlediska.⁸⁶ Generální komise UNESCO vyhlásila jubileum 1150 let od příchodu věrozvěstů na území Moravy za světové výročí ve dvouletí 2012–2013.⁸⁷ Pozornost těmto oslavám věnovali významné osobnosti kulturní i politické scény a představitelé křesťanských kruhů, média, slovanské spolky, národní, československé i slovanské organizace.

Slavnostní bohoslužbu celebroid kardinál Bozanić z Chorvatska. Jeho slovům na zcela zaplněném prostranství kolem baziliky naslouchalo 60 tisíc poutníků. Společně s českými poutníky Velehrad navštívili poutníci ze Slovenska, Polska, Maďarska, Rakouska, Slovinska a z dalších zemí. Biskupy Čech, Moravy a Slezska doplnilo jedenáct biskupů zahraničních, mimo jiné z Německa, Ruska či Ukrajiny.

⁸³ *Návštěvy Jana Pavla II. u nás.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 34.

⁸⁴ Srov. DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 129.

⁸⁵ *Velehradské dialogy I.* Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013, s. 119.

⁸⁶ Viz ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel. *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi.* Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 109.

⁸⁷ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou.* Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 9.

Mezi oficiálními hosty byl také prezident České republiky Miloš Zeman, představitelé vlády a velvyslanci, zástupci akademické obce, osobnosti neziskového sektoru a zástupce UNESCO Jacquese Rao.⁸⁸

⁸⁸ GRAČKA, Jiří. *Velehradské pouti se zúčastnilo šedesát tisíc poutníků*, [online] 2013 [cit. 12. března 2014]. Dostupné z < <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/velehradske-pouti-se-zucastnilo-sedesat-tisic-poutniku/> >.

2 Seznam kostelů a kaplí sv. Cyrila a Metoděje v Církevní provincii moravské

Každá země v Evropě se může chlubit nepřehledným počtem přírodních krás. Jejich přesný počet většinou záleží na rozloze země a její poloze, zda je u moře, zda má významná pohoří anebo rozlehlé louky a háje. Vedle krás přírody mají evropské země i nepřehledné množství památek, které stojí jako němí svědkové lidské činnosti a přesto mluví jako monumentální kroniky předchozích generací. Počet takových památek už nutně nesouvisí s rozlohou státu a jeho zasazení v podnebném pásu. Mají co dočinění spíše s kulturním klimatem národa.

Česká krajina je doslova poseta kostely a kaplemi. Téměř v každé větší vsi, v každém městyse se tyčí vysoká kostelní věž tvořící dominantu oné vsky. Téměř každý kopec má svou kapli, téměř každá cesta vede kolem božích muk, soch svatých nebo kamenného kříže. Úžasné bohatství kulturních památek, kterými jsme obklopeni, je svědectvím nápaditosti našich předků a nás vede k tomu, že jsme si tak nějak zvykli na věže katedrál čnicích na obzorech, jako by tam přirozeně, samy od sebe, vyrostly.

V této kapitole bychom rádi vzdali hold stavitelům a lidem, kteří se o tento pocit v nás zasloužili. Zaměřeno bude na sakrální stavby sv. Cyrila a Metoděje, které tvoří početnou skupinu stavebních památek v moravské krajině, přesto se jedná jen o nepatrný zlomek kulturního dědictví z počtu kostelů a kaplí na Moravě.

2.1 Arcidiecéze Olomoucká

2.1.1 Děkanství Holešov

Farnost: Holešov

Objekt: kaple Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bořenovice

Malá sakrální stavba barokních tvarů s okrovobílou omítkou a s obrázkem Panny Marie ve štítu byla postavena v roce 1885 „za příčinou jubilejního roku 1000leté slavnosti Velehradské kdy se konala velká neobyčejná slavnost na Velehradě k památce úmrtí

svatého Metoděje⁸⁹. Kapli vystavenou na náklady rodiny Šenkýřů v interiéru zdobí několik soch svatých a obraz Panny Marie.

Farnost: Vítonice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Vítonice

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl postaven v letech 1886–1895 k památce výročí smrti sv. Metoděje, ale i pro potřeby místních obyvatel, kteří předtím navštěvovali kostel v Loukově.

Vítonický farní kostel v novorománském stylu vybaven skrovnou výzdobou je jedinou dominantou této malé obce.

Farnost: Bystřice pod Hostýnem

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Chvalčov

Chvalčov s horou sv. Hostýn byl dříve významným pohanským obětištěm. Dle jedné z pověstí na hoře sv. Hostýn stanuli i soluňští bratři sv. Cyril a Metoděj a založili zde mariánskou kapličku, jež se v následujících století rozrostla v dnešní velkolepou baziliku.⁹⁰

Kaple nevelkých rozměrů a s čtvercovým půdorysem je krytá jehlancovou střechou se sanktusníkem, na němž je malý zlacený křížek. Dojem venkovské stavby dotváří kamenný sokl po celém obvodu stavby. Po roce 1989 se obec Chvalčov zasloužila o obnovu skoro zapomenuté tradice cyrilometodějských hodů.⁹¹

2.1.2 Děkanství Hranice na Moravě

Farnost: Černotín

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Černotín

Farní kostel v Černotíně se nachází v dolní části obce a vznikl přestavbou v roce 1883, která rozšířila interiér místní kaple z roku 1863 do dnešních rozměrů. Kostel byl

⁸⁹ ANTONOVÁ, Petra. *Příběhy křížů, kapliček a božích muk na Holešovsku*. Holešov: Město Holešov, 2010, s. 17.

⁹⁰ Viz MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 31.

⁹¹ HURTOVÁ, Jiřina. *Chvalčov* in *Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem*, 1996, č. 9, s. 18–19.

benedikován 20. října 1868 hranickým farářem Antonínem Wagnerem. Konsekraci kostela provedl 21. října 1883 olomoucký kanovník Hanel.⁹²

Slohově ne příliš výrazná stavba s podélnou lodí a hranolovou věží nad průčelím je dílem hranického stavitele Aloise Jambora a patří k nejvýznamnějším historickým objektům obce.⁹³ V interiéru zaujme klenba prostorného kněžiště zdobená ikonou znázorňující soluňské bratry od malíře Jana Obšila.

Farnost: Všechnovice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Komárno

Kaple sv. Cyrila a Metoděje se nachází na okraji obce u cesty k obci Kunovice. Benedikována byla 11. října 1936 olomouckým generálním vikářem Janem Martinů. O stavbu pozdně konstruktivistické stavby se zasloužil zlínský podnikatel a mecenáš Tomáš Baťa. Autorem návrhu z roku 1933 je architekt a urbanista František Lydia Gahura.⁹⁴

Kaple je jednotná sálová stavba obdélníkového půdorysu s rovnou střechou v přísném stylu funkcionalismu, proto je jedním z málo zdobných prvků velká malba Velehradu se sochami svatých Soluňanů na čelní straně lodí. U jižní strany sálu je sakristie a hudební kruchta. Severní vstupní průčelí člení z bílých cihel velký plastický latinský kříž. Pravoúhlý vstup do kaple chrání markýza, nad ní je vysoký reliéf Hostýnské madony.⁹⁵

2.1.3 Děkanství Konice

Farnost: Bílá Lhota

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Měník

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v katastru obce Měník stojí u cesty vedoucí do Řimic. Byla postavena v 2. polovině 19. st. jako ostatní sakrální památky v této obci.⁹⁶

⁹² KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 203.

⁹³ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 36–37.

⁹⁴ Srov. MRÁČKOVÁ, Helena – POKLUDA, Zdeněk – RUSZLELÁK, Josef. *Putování časem zlínským krajem*. Zlín: Zlínský kraj, 2010, s. 181.

⁹⁵ SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 158.

⁹⁶ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 135.

Malá sakrální stavba má čtvercový půdorys, nízkou střechu se sanktusníkem a makovicí s křížkem. Vstup do kostela je půlkruhově zaklenut s plastickými iniciálami C a M, nad kterými je plastický kříž.⁹⁷

Farnost: Kladky

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kladky

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje v novorománském stylu postaven v letech 1867–1871⁹⁸ byl konsekrován 30. dubna 1871 arcibiskupem Bedřichem Fürstenbergem.⁹⁹ Jednolodní stavba orientovaná presbytářem k jihu má hlavní vstup na severní straně v průčelí krytý zaklenutým portikem. Pentagonální presbytář je nižší než hlavní loď. Z východní strany přiléhá k lodi nižší pentagonální kaple sv. Mikuláše, která je dochovaným presbytářem staršího barokního kostela sv. Mikuláše z let 1713–1718. K severovýchodnímu nároží lodi je přistavena 46 m vysoká věž čtvercového půdorysu se sdruženými pseudorománskými okny. Architektonicky se jedná o hodnotnou raně novorománskou sakrální stavbu obsahující presbytář barokního kostela jako kapli.¹⁰⁰

V presbytáři jsou okna vyplněna vitrážemi s vyobrazením sv. Alžběty a sv. Martina, sv. Aloise a sv. Terezie. Nad vstupy z presbytáře do přístavků jsou malby zachycující čtveřici evangelistů. Další nástěnné malby presbytáře znázorňují příchod sv. Cyrila a Metoděje na Moravu, křest Bořivoje a smrt sv. Josefa. Na triumfálním oblouku je alegorie rovnosti před Bohem, již tvoří pět kruhových maleb. V prostředním kruhovém medailonu je Ježíš Kristus, ve zbylých čtyřech medailonech jsou vyobrazeny postavy biskupa, žebráka, sedláka a zbrojnoše. Nástěnné malby nad chrámovou lodí zachycují krále Davida hrajícího na harfu, sv. Václava na koni, Nanebevzetí Panny Marie, sv. Cecílie hrající na harmonium, sv. Františka a smrt sv. Josefa.¹⁰¹ Veškerou plochu kleneb lodi,

⁹⁷ KONEČNÝ, Pavel – MICHNA, Pavel – ORÁLKOVÁ, Iva. *Seznam nemovitých památek místního a regionálního významu okresu Olomouc*. Olomouc: Památkový ústav v Olomouci, 1999, s. 157.

⁹⁸ BLAŽKOVÁ, Irena - CHYTIL, Miroslav – ORÁLKOVÁ, Iva – ŠLÉZAR, Pavel – LAŠŠÁK, Jozef – NÁCAROVÁ, Miroslava – KOMENDOVÁ, Nelly – ČADILOVÁ, Michaela – KUBEŠA, Petr – FIFKOVÁ, Renáta. *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*. Olomouc: Národní památkový ústav, 2012, s. 114.

⁹⁹ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 451.

¹⁰⁰ Srov. BLAŽKOVÁ, Irena - CHYTIL, Miroslav – ORÁLKOVÁ, Iva – ŠLÉZAR, Pavel – LAŠŠÁK, Jozef – NÁCAROVÁ, Miroslava – KOMENDOVÁ, Nelly – ČADILOVÁ, Michaela – KUBEŠA, Petr – FIFKOVÁ, Renáta. *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*. Olomouc: Národní památkový ústav, 2012, s. 114–115.

¹⁰¹ Srov. SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 138–139.

presbyteria i kaple vyplňují dekorativní malby doplněné zlatými hvězdami. Na stěnách lodi jsou zobrazeni vlevo sv. Vojtěch, sv. Ludmila a sv. Metoděj, vpravo sv. Jan Sarkander, sv. Prokop a sv. Jan Nepomucký. Zbytek plochy stěn kostela pokrývá umělé mramorování. Nástěnné malby pochází z roku 1870, dodnes se však zachovala jen část a většina dekorativní výmalby byla vytvořena na počátku 20. st. olomouckým malířem Ervinem Budeníkem.¹⁰²

Farnost: Roubanina

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Svárov

Datace stavby ani svěcení nebylo možné dohledat.

2.1.4 Děkanství Kroměříž

Farnost: Kroměříž u sv. Mořice

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kroměříž

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Kroměříži se nachází v secesním areálu nynější psychiatrické léčebny.¹⁰³ Byl postaven podle návrhu architekta Huberta Gessnera, autora celého urbanistického i architektonického řešení psychiatrické léčebny, pro kterého se tento kostel stal jedinou zrealizovanou sakrální stavbou v jeho tvorbě.¹⁰⁴

Kostel je na půdorysu rovnoramenného kříže s nízkým polygonálním dvojvěžím, které je diagonálně vysunuto z nárožního vstupního průčelí. Nad ústředním prostorem na válcovém tamburu prolomeném obdélnými okny se zvedá vysoko klenutá kopule s lucernou.¹⁰⁵ Vnější členění stavby je založeno na dvojím efektu, na členitosti objemů – kopule, věže, boční ramena, a na kombinované struktuře povrchů.¹⁰⁶

¹⁰² Srov. BLAŽKOVÁ, Irena - CHYTIL, Miroslav – ORÁLKOVÁ, Iva – ŠLÉZAR, Pavel – LAŠŠÁK, Jozef – NÁCAROVÁ, Miroslava – KOMENDOVÁ, Nelly – ČADILOVÁ, Michaela – KUBEŠA, Petr – FIFKOVÁ, Renáta. *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*. Olomouc: Národní památkový ústav, 2012, s. 115.

¹⁰³ Viz PÁLKA, Petr. *Sto roků psychiatrické léčebny a ústavního kostela sv. Cyrila a Metoděje v Kroměříži*. ZVUK, č. 1. 2009, s. 43–48.

¹⁰⁴ Viz JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 102–103.

¹⁰⁵ SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 236–237.

¹⁰⁶ FILIP, Aleš. *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Barrister&Principal, 2004, s. 158–159.

V interiéru obzvláště zaujmou pestré geometrické ornamenty se stylizacemi květů a rostlin na valených klenbách ramen kostela a ve 27 metrů vysoké kupoli. Autorem těchto maleb je Jano Köhler,¹⁰⁷ který namaloval i fresku v lunetě nad oltářem. Nástěnná malba znázorňuje svaté bratry žehnající hanáckému lidu.¹⁰⁸ Z dílny Jano Köhlera pochází také vitráž nad hlavním vchodem do kostela a mozaiky dvou andělů.¹⁰⁹ Oltář je ze světle šedého mramoru ozdoben zlatými linkami stejně jako boční tribuny v lodi. Polygonálně formovaná přizdní kazatelna má řečniště z růžového mramoru podepřené nohou z šedě žilkovaného mramoru.¹¹⁰ Kovové oltářní svícny a paprsková monstrance s barevnými polodrahokamy jsou vyhotoveny podle nákresů architekta budovy Huberta Gessnera.¹¹¹

Farnost: Zlobice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Zlobice

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl konsekrován 8. září 1900 olomouckým arcibiskupem Theodorem Kohnem.¹¹² Plány na stavbu kostela vypracoval kroměřížský architekt Leodegard Slovák, jejich vyhotovení bylo zadáno kojetínskému staviteli Josefu Ryšavému. Veškeré práce a materiál byly financovány dary místních obyvatel, stejně tak i výzdoba a zařízení interiéru.¹¹³

Jednolodní stavba má obdélníkový půdorys s polygonálním kněžištěm. Vysoká věž tyčící se nad vstupem do kostela je hlavní dominantou malé obce. Zdobný portál z pískovce, k němuž vede několik schodů, zdobí průčelí společně se sochami patronů kostela. Fasádu člení bílé pilastry a římsy na světle oranžové stěně.

Jednolodní stavba jakoby nesla ve svých prostorách symboliku tří. Jsou zde tři oltáře, hlavní se sochami Sv. Cyrila a Metoděje, boční oltáře se sochami sv. Jana Křtitele a Panny Marie Hostýnské. Tři vitráže s motivy Ježíše Krista Krále, sv. Václava a sv. Anežky zhotovil Jan Říha z Brna. Autory třech nástěnných maleb zachycující Oběť Melchizedechovu, Poslední večeři a Radostný růženec jsou akademičtí malíři Adolf Heller

¹⁰⁷ LUKÁŠ, Antonín. *Kroměřížské kostely*. Praha: Brabapress 93, 1995, s. 14.

¹⁰⁸ Srov. PÁLKA, Jan. *Psychiatrická léčebna v Kroměříži*. Kroměříž: Š-Press, 1999, s. 27.

¹⁰⁹ Viz JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 103.

¹¹⁰ Srov. FILIP, Aleš. *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Barrister&Principal, 2004, s. 159.

¹¹¹ Viz SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 237.

¹¹² KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 317.

¹¹³ ŽEMLÍK, Ladislav – TRÁVNÍČKOVÁ, Zdeňka – HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Z obecních kronik*. Zlobice: Obec Zlobice, 2000, s. 35.

a Josef Vyjídáček z Prostějova. Za povšimnutí jistě stojí i vkusná kazatelna ladící s prostředím a podtrhující výzdobu chrámu z dílny Františka Cellera z Olomouce.¹¹⁴

2.1.5 Děkanství Litovel

Farnost: Bouzov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Březové

Kaple sv. Cyrila a Metoděje je malou sakrální stavbou z roku 1934. Stojí na obdélném půdorysu. Vstup do kaple je lemován štukovým portálkem a fasáda je členěna žlutými lizénami na bílém zdivu stavby. Ze střechy se tyčí čtyřboký sanktusník s makovicí, na níž je zasazen umělecky zpracovaný zlatený kříž.¹¹⁵

Farnost: Náklo

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Příkazy

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena podle projektu brněnského architekta Eduarda Göttlichera příkazským stavitelem Josefem Brachem v letech 1925 – 1926. V roce 1927 papež Pius XI. jmenoval stavitele Josefa Bracha rytířem Řádu sv. Řehoře Velikého.

Architektonicky pozoruhodná drobná stavba připomíná románskou kapli se dvěma apsidami. V průčelí kaple je portikus spojený s nízkou zídkou se dvěma zvonici po stranách. Nad hlavním vchodem je štít s reliéfem Ukřižování Krista. Stěny kaple jsou prolomeny sedmi obdélnými okny s trojúhelníkovým zakončením. Kaple navíc plní funkci památníku obětí světových válek.¹¹⁶

Umělecká výzdoba je dílem sochaře Jana Pelikána z Olomouce, malíře Jano Köhlera ze Strážovic na Slovácku a malíře Eduarda Miléna z Brna.¹¹⁷

¹¹⁴ Viz *Tamtéž*, s. 33–36.

¹¹⁵ Srov. URVÁLEK, Radovan. *Litovel a okolí*. Olomouc: Vydavatelství Petr Baštan, 2006, s. 74.

¹¹⁶ Viz *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc*. Olomouc: Památkový ústav v Olomouci, 1997, s. 81.

¹¹⁷ Viz DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 203–205.

2.1.6 Děkanství Olomouc-Město

Farnost: Olomouc-Hejčín

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Olomouc-Hejčín

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje v Hejčíně je výraznou dominantou této městské části Olomouce a byl zbudován ve stylu novoklasicistní moderny v letech 1929–1932 podle projektu architekta Josefa Šálka.

Podélné trojlodní plochostrapé bazilice o rozměrech 72 x 20 m dominuje průčelní věž, jež je vysoká 65 m a na jejímž konci stojí ještě 8 m vysoký kříž. Věž je v přízemí obklopena otevřenou pilířovou lodží. Vstup do chrámu je řešen širokým schodištěm ústícím do předsíně konstruované jako sloupový portikus. Hranolové pilíře jsou z leštěné zelenohorské žuly.¹¹⁸ Na stavbu se použilo 21 druhů kamenů, z toho 10 druhů mramorů.¹¹⁹

Interiér zaujme sochařskou výzdobou Julia Pelikána a uměleckořemeslnými díly z kovu z pražského ateliéru Franty Anýže. Kostel má tři kaple a mimo hlavní oltář ještě dalších pět.¹²⁰ Nad hlavním oltářem se nachází největší oltářní mozaika ve střední Evropě o rozměrech 8,7 x 7,2 m.¹²¹ Znárodnuje modlitbu *Confiteor* a byla vyhotovena podle návrhu Jano Köhlera.

Průčelní stěnu věže chrámu zdobí sousoší sv. Cyrila a Metoděje o velikosti 4,5 m, které je odlité z bronzu a stejně jako interiérová sochařská výzdoba i toto sousoší je dílem Julia Pelikána.¹²²

Pod chrámem v kryptě je sarkofág olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana,¹²³ hlavního iniciátora a mecenáše tohoto kostela, který ho 5. července 1932 konsekroval.¹²⁴

Farnost: Olomouc u sv. Václava

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

¹¹⁸ Viz POJSL, Miloslav. *Dvanáct století naší architektury*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003, s. 184.

¹¹⁹ SCHINDLER, Antonín. *Tajemná Olomouc aneb Olomouc jak ji neznáte*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 48.

¹²⁰ *Chrám sv. Cyrila a Metoda v Olomouci-Hejčíně*. Olomouc: lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci, 1932, s. 16.

¹²¹ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 58.

¹²² POJSL, Miloslav. *Dvanáct století naší architektury*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003, s. 184.

¹²³ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 58.

¹²⁴ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 71.

Katastr: Olomouc

Chórová neboli kanovnícká kaple sv. Cyrila a Metoděje v katedrále sv. Václava je křížového půdorysu a nachází se v presbytáři monumentální katedrály.¹²⁵ Stojí na severní straně presbytáře naproti vysoké věži. Kaple byla konsekrována roku 1885 Bedřichem kardinálem Fürstenbergem.

V interiéru zaujmou malovaná okna se šesti svatými. Jde o patrony kaple, sv. Cyrila a Metoděje, společně s českými patrony, sv. Václavem a sv. Hedvikou, a patrony Bedřicha kardinála Fürstenberga, sv. Bedřicha a sv. Terezii. Do regotizované kaple s oltářem z bílého mramoru byl zasazen v roce 1974 pozdně gotický reliéf Panny Marie Ochránitelky z 15. století z průčelí kostela Panny Marie na Předhradí, který byl zdemolován v roce 1839.¹²⁶ Sádrová kopie tohoto reliéfu je umístěna v malé venkovní kapličce na rohu Dómské ulice a Václavského náměstí.¹²⁷ Pískovcové sochy sv. Petra a Pavla z 2. poloviny 15. století údajně pocházejí ze zaniklého kostela sv. Petra a Pavla na Předhradí. Obraz sv. Rodiny zavěšený na stěně proti arcibiskupskému trůnu je dílem Jana Kryštofa Handkeho. Okno nad oltářem je dekorováno postavami patronů kaple se znakem Moravy. Vitráže v této kapli zhotovila v 80. letech 19. století firma Mayer v Mnichově stejně jako ostatní okna katedrály.¹²⁸

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje v 1. poschodí arcibiskupského semináře

Katastr: Olomouc

Kaple sv. Cyrila a Metoděje se nachází v areálu arcibiskupského kněžského semináře a byla seminární kaplí pro mladé žáky teologie, kteří zde měli být vychováváni v ovzduší cyrilometodějských hodnot a tradic.¹²⁹ Kaple byla vysvěcena arcibiskupem Leopoldem Prečanem 22. listopadu 1931. Původně byl tento liturgický prostor slavnostním sálem sloužícím k setkávání. I proto kaple dosahuje velkolepých rozměrů a výšky 7,8 m. Avšak z původní moderně laděné umělecké výzdoby se mnoho nedochovalo kvůli ambicím

¹²⁵ Srov. KUBEŠOVÁ, Irena – VRTALOVÁ, Jarmila. *Významné olomoucké památky*. Olomouc: SSV Studio, 2001, s. 25.

¹²⁶ Viz FIALA, Jiří – KAŠPAR, Zdeněk. *Chrámy, kostely, svatyně a kaple v Olomouci*. Olomouc: Danal, 2008, s. 17.

¹²⁷ BOLEK, František. *Katolické kostely v Olomouci*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1936, s. 14.

¹²⁸ Srov. FIALA, Jiří – KAŠPAR, Zdeněk. *Chrámy, kostely, svatyně a kaple v Olomouci*. Olomouc: Danal, 2008, s. 17.

¹²⁹ Viz CINEK, František. *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu k 1050. výročí smrti svatého Metoděje*. Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství, 1936, s. 606.

vedení Pedagogického institutu v Olomouci v letech komunistické nesvobody, které v tomto svatostánku vytvořilo promoční aulu zachycující v uměleckém řešení „základní hodnoty socialistické společnosti“.¹³⁰ Z původního vybavení se dochovalo velmi málo. Např. dvě mozaiky patronů kaple podle návrhu Jano Köhlera zasazené v presbytáři, mezi kterými je nainstalován plastický výjev Ukřižování Krista s figurami Panny Marie a sv. Jana Evangelisty. Pod mozaikovým obrazem sv. Cyrila jsou znaky Čech, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Pod obrazem sv. Metoděje jsou znaky Moravy a Slezska společně s erbem arcibiskupa Prečana. Lavice ze smrkového dřeva z roku 1937 o délce 270 cm a výšce 90 cm navrhl architekt Josef Šálek. V plné kráse se dochovala i štukatura stropu s uměleckým mramorem.¹³¹ Fragmentárně zachované původní vitráže ladící se stylem originální výzdoby prostoru jsou uchovány v depozitáři.¹³²

2.1.7 Děkanství Olomouc-Venkov

Farnost: Bystročice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bystročice

Farní kostel datovaný k roku 1858 je postaven v barokním stylu na místě kaple, kterou zničil v roce 1856 požár.¹³³ Jedná se o podélnou jednolodní stavbu s odsazeným půlkruhově ukončeným kněžištěm, k němuž na východní straně přiléhá čtyřboká sakristie. Kněžiště osvětlují velká půlkruhová okna s vitrážemi, která dotváří barevné ladění výjevů ze života Ježíše Krista na stěnách. Loď má obdélníkový půdorys a v ose západního průčelí ji předstupuje hranolová věž s cibulovou střechou, na níž je lucerna s křížem.¹³⁴ Vstup do kostela je podvěžím s hodinami z roku 1887.¹³⁵

¹³⁰ KREJČOVÁ, Jana. *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci*. Olomouc: Arcibiskupský kněžský seminář, 2010, s. 76–77.

¹³¹ Viz BOLEK, František. *Katolické kostely v Olomouci*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1936, s. 87.

¹³² Srov. KREJČOVÁ, Jana. *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci*. Olomouc: Arcibiskupský kněžský seminář, 2010, s. 74–77.

¹³³ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 31.

¹³⁴ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. díl*. Praha: Academia, 1994, s. 321.

¹³⁵ DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 31.

Farnost: Dolany u Olomouce

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Tověř

Tověřská kaple byla benedikována 12. června 1848. Kaple stojí na obdélném půdorysu a je zakončena apsidou tvořící prostor pro kněžiště. Sedlová střecha nese na hřebenu sanktusník s křížem. Vstup v průčelí je zvýrazněn portikem se sloupy.¹³⁶

Farnost: Tršice-Doloplazy

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Doloplazy

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje z let 1894–1896 v novobarokním stylu je dominantou obce.¹³⁷ Kostel byl benedikován 25. května 1896 arciknězem a děkanem Františkem Chalupou, farářem v Týnci.¹³⁸

Kaple je podélnou stavbou obdélníkového půdorysu s odsazeným polygonálně uzavřeným kněžištěm a hranolovou věží s hodinami. Fasáda je členěna bílými pilastry, které kontrastují s teplými barvami omítky.¹³⁹

Farnost: Majetín

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Majetín

Novobarokní farní kostel sv. Cyrila a Metoděje z roku 1865 měl být původně zasvěcen sv. Anně, ale oslavy tisíciletého jubilea v roce 1863 vedly k zrealizování myšlenky zasvětit tento kostel svatým soluňským bratřím.¹⁴⁰

Kostel má obdélníkovou loď, mohutnou hranolovou věž s hodinami a drobným sanktusníkem v ose vstupního průčelí a odsazený, rovně ukončený presbytář.¹⁴¹ Fasáda je členěna smetanově bílými lizénami na zdivu sytě žluté barvy.¹⁴²

¹³⁶ Viz *Soupis národních památek*, s. 269.

¹³⁷ DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 46.

¹³⁸ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 91.

¹³⁹ Viz SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 46.

¹⁴⁰ BARTOŠ, Josef – KOVÁŘOVÁ, Stanislava – PROCHÁZKOVÁ, Pavlína – POSPĚCH, Pavel – BAŽURA, Miloslav – ZGAŽAR, Josef. *Majetín. Historie a současnost*. Přerov: Knihkárna J. Strojil, 2002, s. 151.

¹⁴¹ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 133.

¹⁴² Srov. KOUPILOVÁ, Lenka. *Obec Majetín*. Majetín: Obec Majetín, 2012, s. 70.

Interiér kaple tvoří jednotné zařízení v novobarokním stylu z doby vzniku kaple.¹⁴³

Farnost: Těšetice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Vojnice

Stavba kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena podle návrhu Karla Starého z Olomouce stavitelem Kunčarem z Litovle v letech 1888 až 1891. Ke svěcení kaple došlo 5. července 1891 vojnickým rodákem a kanovníkem Janem Pospíšilem.¹⁴⁴

2.1.8 Děkanství Přerov

Farnost: Dřevohostice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Lipová

Kaple je klasicistní a postavena byla v 19. století. Podélná stavba s obdélníkovou lodí a půlkruhovým presbytářem je opatřena hranolovou věží nad průčelím, jež tvoří dominantu této malé obce.¹⁴⁵

Farnost: Přerov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Podolí

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena v roce 1893 místními občany.¹⁴⁶ Kaple větších rozměrů má masivní patrovou věž v průčelí.¹⁴⁷ V interiéru kostela si pozornost zaslouží vyřezávaný oltář s obrazem soluňských bratří od akademického malíře Šichana.

Farnost: Vlkoš

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Vlkoš

¹⁴³ SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 452.

¹⁴⁴ Viz PAPAÍK, David. *Dějiny obcí Těšetice, Rataje a Vojnice*. Přerov: Knihtiskárna J. Strojil, 2003, s. 98.

¹⁴⁵ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 120.

¹⁴⁶ KREUTZ, Rudolf. *Vlastivěda moravská. Přerovský okres*. Brno: Akciové moravské tiskárny, 1927, s. 318.

¹⁴⁷ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 185.

Kaple byla postavena roku 1863 jako jubilejní kaple k příležitosti oslav výročí příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Kaple má obdélníkový půdorys. V ose průčelí s obrazem patronů kaple je věž s jehlancovou střechou s makovicí a křížkem.¹⁴⁸

2.1.9 Děkanství Prostějov

Farnost: Dobromilice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Doloplazy

Malá kaple, jejíž rok vzniku neznáme, má malou věž se zvoničkou ve svém průčelí. Téměř čtvercový půdorys je zakončen obloukovitou apsidou. Uvnitř na vyvýšeném místě nalezneme malý oltář s křížem pod obrazem svatých soluňských bratří. Na konzolách bočních stěn jsou sochy Panny Marie Lurdské a sv. Terezie.¹⁴⁹

Farnost: Klenovice na Hané

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Tvorovice

Kaple byla postavena k významnému jubileu tisíci let od smrti sv. Metoděje v roce 1885.

Farnost: Prostějov-Povýšení sv. Kříže

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Prostějov

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje postavený v 60. letech 18. století má jednu loď a hranolovou věž uprostřed průčelí. Původně byl tento kostel klášterním kostelem kapucínů.

Průčelí, věž i severní fasáda orientovaná do ulice je členěna vysokým pilastrovým řádem a římsami. Jižní fasáda obrácená do dvora kláštera je nezdobená, hladká. V ose věže je hlavní vstupní půlkruhově zaklenutý portál s profilovým ostěním a bohatým plastickým

¹⁴⁸ 700 let obce Vlkoš. Vlkoš: Obecní úřad ve Vlkoši, 1994, s. 17.

¹⁴⁹ Srov. Outrata, Bohumil. *Drobné sakrální stavby na Moravě*. Mohelnice: Tiskárna Václav Křupka, 2010, s. 21.

dekorem v supraportě. Na průčelí po stranách věže je na každé straně jedna nika se sochami patronů kostela. V levé je sv. Cyril a v pravé sv. Metoděj.¹⁵⁰

Lod' i presbytář jsou zaklenuty valenou klenbou se zaoblenými výsečemi. Architektonická výzdoba interiéru je střídá ve stylu klasicismu. Stěny člení pilastry s římsovými hlavicemi. Původní varhany byly nahrazeny v 90. letech 20. st. novými, které se stylově vymykají prostředí kostela.¹⁵¹ Důvodem pro výměnu varhan byla rozsáhlá obnova,¹⁵² před níž byl z bezpečnostních důvodů kostel veřejnosti uzavřen.¹⁵³ Oltářní obraz sv. Cyrila a Metoděje stojících pod lípou v jarní moravské krajině, jak napovídá kopec Buchlov, znázorňuje sv. Metoděje v rouše prvního slovanského arcibiskupa. Obraz byl namalován v roce 1926 malířem Jano Köhlerem.¹⁵⁴

Farnost: Prostějov-Žešov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Březsko

Kaple podle návrhu Adolfa Langeru byla postavena konickým stavitelem Antonínem Valentou v roce 1872 na místě dřevěné zvonice. K vysvěcení kaple došlo 5. července 1876.¹⁵⁵

Jedná se o drobnou sakrální stavbu s několika gotickými prvky, která je místními obyvateli neustále vylepšována a opravována. Slohově kombinovaná stavba má nad vchodem v průčelí zvonici se sanktusníkem a křížkem.¹⁵⁶

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Prostějov-Žešov

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl postaven v letech 1877–1884.¹⁵⁷ Dne 5. července 1884 byl kostel benedikován.¹⁵⁸ Po zřízení duchovní správy v Žešově byla budova kostela rozšířena o přístavbu presbyteria a sakristie.

¹⁵⁰ Srov. BLÁŽKOVÁ, Irena - CHYTIL, Miroslav – ORÁLKOVÁ, Iva – ŠLÉZAR, Pavel – LAŠŠÁK, Jozef – NÁCAROVÁ, Miroslava – KOMENDOVÁ, Nelly – ČADILOVÁ, Michaela – KUBEŠA, Petr – FIFKOVÁ, Renáta. *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*. Olomouc: Národní památkový ústav, 2012, s. 287.

¹⁵¹ *Tamtéž*.

¹⁵² KAVIČKA, Karel. *Prostějov. Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje*. Brno: CCB, 2009, s. 17.

¹⁵³ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 430.

¹⁵⁴ Viz SVOZIL, O. *Jano Köhler a Prostějov*. Štafeta, 1976, č. 1, s. 7.

¹⁵⁵ Srov. OUTRATA, Bohumil. *Drobné sakrální stavby na Moravě*. Mohelnice: Tiskárna Václav Křupka, 2010, s. 14.

¹⁵⁶ Srov. *Tamtéž*.

Hlavní oltář s obrazem Smrt sv. Cyrila je dílem J. L. Šichana z Brna a byl zhotoven v roce 1883. Na první kostelní výmalbě z roku 1890 se podíleli malíři Schmid a Přechek z Olomouce, dnešní výmalba je pak prací Jindřicha Taschnera z Prostějova. Varhany dodala v roce 1883 firma bratří Riegrů z Krnova a po čtyřiceti letech byly rozšířeny do dnešní podoby. Křížová cesta z roku 1885 je prací Křesťanské akademie v Praze.¹⁵⁹

Farnost: Smržice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Čelechovice-Studenec

Drobná kaple byla postavena v roce 1923 na místě barokní zvonice. Lomený nadedvěrní oblouk, lomená okna, roseta vysoko nad vstupními dveřmi v průčelí, štíhlost a výška stavby navozují dojem gotiky. Téměř stejná kaple v pseudogotickém stylu se nachází i na hřbitově v nedalekých Smržicích.¹⁶⁰

2.1.10 Děkanství Svitavy

Farnost: Jaroměřice

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Úsobrno

Stavba kaple byla započata v roce 1885 na památku úmrtí sv. Metoděje a dostavěna roku 1888. 14. října 1888 byla kaple benedikována. Drobná stavba však časem nevyhovovala požadavkům obce a tak byla přestavěna v kostel. Zasvěcení sv. Cyrilu a Metodějovi zůstalo.

Přestavba kaple na kostel byla zadána ing. Karlu Mackerlovi v roce 1948 a i přes politické události a nepříznivé náboženské klima byl kostel slavnostně vysvěcen 7. července 1851.¹⁶¹

¹⁵⁷ Děkanát Prostějov, Žešov, [online] 18. 3. 2013 [cit. 25. března 2013]. Dostupné z < http://www.dpv.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=26022 >.

¹⁵⁸ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 434.

¹⁵⁹ Srov. Děkanát Prostějov, Žešov, [online] 18. 3. 2013 [cit. 25. března 2013]. Dostupné z < http://www.dpv.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=26022 >.

¹⁶⁰ Srov. OUTRATA, Bohumil. *Drobné sakrální stavby na Moravě*. Mohelnice: Tiskárna Václav Křupka, 2010, s. 18.

¹⁶¹ Viz POPELKA, Benjamin. *Vlastivěda moravská. Jevický okres*. Brno: Moravské akciové tiskárny, 1912, s. 215.

Farnost: Chornice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Vrážná

Novogotická kaple sv. Cyrila a Metoděje ve Vrážné byla postavena v letech 1889–1891 a slavnostně benedikována roku 1891.

Slohově jednotná stavba v pseudogotickém stylu má hranolovou věž v průčelí. Vstup do kaple je podvěžím portálem s lomeným obloukem, který koresponduje s lomenými okny.¹⁶²

2.1.11 Děkanství Šternberk

Farnost: Bouzov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Březina

Kaple svatých soluňských bratří byla postavena roku 1866. Kaple má obdélný půdorys s triagonálním závěrem s kněžištěm. Vstup do kaple je v průčelí. Nad profilovou korunní římsou se zvedá trojúhelníkový štít.¹⁶³

Farnost: Cholina

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Haňovice

Kaple sv. Cyrila a Metoděje je vsazena na prostranství malé návsi obklopené parčíkem. Kaple má obdélný půdorys a sedlovou střechu. Vstup do kostela je podvěžím. Hranolová věž s jehlancovou střechou opatřenou křížem je hlavní dominantou malé vsí. Před kostelem stojí kříž s dvěma sochami Panny Marie a sv. Jana Evangelisty.¹⁶⁴

Farnost: Cholina

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Odrlice

¹⁶² *Tamtéž*, s. 32.

¹⁶³ Srov. KONEČNÝ, Pavel – MICHNA, Pavel – ORÁLKOVÁ, Iva. Soupis nemovitých památek místního a regionálního významu okresu Olomouc. Olomouc: Národní památkový ústav v Olomouci, 1999, s. 319.

¹⁶⁴ Srov. URVÁLEK, Radovan. *Litovel a okolí*. Olomouc: Vydavatelství Petr Baštan, 2006. s. 88–89.

Farnost: Mladeč – Měrotín

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Slavětín

Novobarokní kaple z roku 1887 byla benedikována 23. září 1888 farářem Janem Zbořilem.¹⁶⁵ Jedná se o votivní kapli, kterou nechal vystavět František Mathona se svým bratrem Placidem na památku svého otce.

Centrální kaple je velmi důmyslně vyprojektována na půdorysu osmihranu. Zastřešena je cibulovou střechou s makovicí a zlaceným křížkem na vrcholu.

Farnost: Uničov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Želechovice

Želechovická kaple byla benedikována v den svátku sv. Cyrila a Metoděje 5. července 1895 olomouckým arcibiskupem Theodorem Kohnem.

Stavitelem novogotické kaple byl Čeněk Vodička. Kaple má obdélníkový půdorys, který je v závěru ukončen pentagonálním kněžištěm. Pseudogotický ráz stavby dotváří lomená okna a opěrné pilíře po obvodu. V ose průčelí se nachází hranolová věž, v jejímž podvěží je vstup do kostela.¹⁶⁶

2.1.12 Děkanství Šumperk

Farnost: Loučná nad Desnou

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Loučná nad Desnou

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje v obci Loučná nad Desnou byl zbudován na místě zámecké kaple sv. Cyrila a Metoděje ze 70. let 18. st.,¹⁶⁷ která po přístavbě nového kněžiště v roce 1785 začala sloužit jako farní kostel. Interiér vyzdobil svými malbami jezuitský malíř Ignác Raab.¹⁶⁸

¹⁶⁵ DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 223.

¹⁶⁶ Viz KONEČNÝ, Pavel – MICHNA, Pavel – ORÁLKOVÁ, Iva. *Soupis nemovitých památek místního a regionálního významu okresu Olomouc*. Olomouc: Národní památkový ústav v Olomouci, 1999, s. 319.

¹⁶⁷ SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 417.

¹⁶⁸ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010, s. 130.

Kostel byl benedikován farářem a děkanem Zirkem z Rýmařova už v roce 1774.¹⁶⁹

Farnost: Ruda nad Moravou

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Olšany

Olšanská kaple byla benedikována 27. července 1931 kroměřížským kanovníkem Josefem Kubíčkem.

Kaple byla postavena z iniciativy olšanského rodáka, kněze Jindřicha Valoucha, podle plánů Hynka Janů. Kaple je drobnou sakrální stavbou s věží v průčelí.

2.1.13 Děkanství Uherský Brod

Farnost: Bánov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bánov

Malá sakrální stavba z roku 1863 byla postavena k výročí příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu.¹⁷⁰

Farnost: Březová

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Březová

Základní kámen farního kostela sv. Cyrila a Metoděje byl položen roku 1865, kostel nahradil původní kapli, jež už kapacitně nevyhovovala potřebám obce.¹⁷¹ Ačkoliv průběh stavby negativně ovlivnily události prusko-rakouské války, tato stavba v novogotickém stylu dosahuje hodnotných kvalit a vytváří dominantu obce.¹⁷² Trojlodní novogotický kostel byl benedikován 5. července 1871.¹⁷³ Kostel je 40 m dlouhý s triagonálně zakončeným presbytářem orientovaným na severovýchod. Z jižní strany přiléhá k budově 36 m vysoká věž.

¹⁶⁹ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 248.

¹⁷⁰ VÉVODA, Martin. *Cyrlometodějská patrocinia v olomoucké a ostravsko-opavské diecézi v průřezu českých dějin*. Diplomová práce. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta, 2005, s. 56.

¹⁷¹ Viz NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrámy a kostely Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011, s. 36.

¹⁷² Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 120.

¹⁷³ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 497.

V interiéru zaujme dřevěné novogotické retabulum s vyobrazením soluňských bratří zhotovené v řezbářské dílně olomouckého mistra Františka Zellnera.¹⁷⁴

Farnost: Hradčovice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Veletiny

Kaple sv. Cyrila a Metoděje ve Veletinách byla postavena v 2. polovině 19. st. Slavnostní benedikce se konala ve svátek patronů kaple 5. července 1894.

2.1.14 Děkanství Uherské Hradiště

Farnost: Babice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Babice

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl vybudován v roce 1900 a architekt Antonín Fey ho navrhnul v novorománském slohu jako poukaz na stáří cyrilometodějské tradice.¹⁷⁵

Farnost: Bílovice

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Nedachlebice

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje vystavěn v letech 1994–1998¹⁷⁶ podle projektu architekta Miroslava Maršálka. Interiér kostela je podle plánu architekta Tomáše Černouška z roku 1993. V roce 1998 byl kostel slavnostně vysvěcen.¹⁷⁷

Dvoupodlažní budova zastává více funkcí. V přízemí je učebna se sociálním zařízením pro výuku náboženství a setkávání farníků. V ose průčelí je hranolová věž umožňující dalekosáhlý rozhled do krajiny.

Vnitřnímu zařízení dominuje svatostánek z kararského mramoru z roku 1899, jenž nebyl použit při výbavě interiéru zámecké kaple v Kroměříži. Tabernákl byl věnován

¹⁷⁴ Srov. SPATHOVÁ, Jana. *Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Březové*. Kraj malovaný, 2001, č. 3, s. 4–5.

¹⁷⁵ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 142.

¹⁷⁶ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 143.

¹⁷⁷ VAVERKA, Jiří – BUREŠ, Zdeněk – RECHLÍK, Karel – RIEDL, Dušan – ŠINDLAR, Jiljí – ŠTIKAR, Jaroslav – ŽABIČKOVÁ, Ivana. *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 391.

arcibiskupem Janem Graubnerem, sochy patronů kostela z roku 1863 věnoval nedachlebskému kostelu litoměřický biskup Josef Koukl.¹⁷⁸

Farnost: Boršice u Buchlovic

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Tučapy

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje, jehož zvonice s hodinami tvoří dominantu obce, byl benedikován 30. září 1934 Msgr. Janem Stavělem.¹⁷⁹ Stojí na místě kaple, kterou místní obyvatelé postavili na počest tisíciletého příchodu sv. Cyrila a Metoděje ze Soluně. Kostel vyprojektoval Metoděj Matuška.¹⁸⁰

Farnost: Velehrad

Objekt: farní bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Velehrad

Bazilika byla konsekrována 2. října 1735 biskupem Ottou Ehrenreichem.¹⁸¹ Poutní místo Velehrad má dlouhověkovou tradici. Již ve 12. století byla farnost při kapli sv. Cyrila a Metoděje s titulem „Corporis Christi“ připsána velehradským cisterciákům, kteří roku 1205 započali stavbu velkolepého kláštera.¹⁸² Z písemných pramenů víme, že 27. listopadu 1228 byl klášterní chrám Nanebevzetí Panny Marie vysvěcen olomouckým biskupem Robertem za účasti českého krále Přemysla Otakara I., královny Konstancie, početné šlechty a duchovenstva.¹⁸³ Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan vyžádal pro baziliku Nanebevzetí Panny Marie u papeže Pia XI. titul *basilika minor* dekretem ze 7. února 1928, jenž zároveň dovolil užívat i druhý titul, bazilika sv. Cyrila a Metoděje.

Barokní bazilika je dílem architekta Baldassara Fontany. Půdorysný základ tvoří latinský kříž. Kněžiště s půlkruhovým závěrem je zaklenuto valenou klenbou s lunetovými výsečemi. Transept je zaklenut smělou kopulí, která je zvenčí kryta prosvětlenou

¹⁷⁸ Srov. DOSTÁLEK, František. *Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Nedachlebicích*. Nedachlebice, 2004, s. 3–4.

¹⁷⁹ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 471.

¹⁸⁰ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 157.

¹⁸¹ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 488–490.

¹⁸² Viz JÖCKLE, Clemens. *Slavná poutní místa*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 182.

¹⁸³ POJSL, Miloslav. *Románský Velehrad*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1988, s. 8.

lucernou.¹⁸⁴ Interiér, který zaujme krásou barokních tvarů, mohutností a velkolepostí stavby prosvětlenou světlem procházejícím žlutočervenými vitrážemi, je prodchnut motivy ze života svatých bratří ze Soluně. Pod menzou oltáře se nachází tři mramorové reliéfy. Nejrozměrnější uprostřed znázorňuje sv. Metoděje loučícího se s Moravany tři dny před svou smrtí o Květné neděli, reliéf na pravé straně představuje papeže Hadriána II. při udílení arcibiskupského pallia sv. Metodějovi, na levé straně reliéf ukazuje soluňské bratry v okamžiku loučení se před Cyrilovou smrtí v roce 869. Oltář je dílem sochaře Carla Johanna Steinhäusera¹⁸⁵ a byl darem olomouckého arcibiskupa a kardinála Bedřicha Fürstenberka k uctění milénia příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu.¹⁸⁶

U nosných pilířů barokní kopule velehradské baziliky je sousoší sv. Cyrila a Metoděje z kararského mramoru, které podle vzoru sochaře Emanuela Maxe vytvořil kroměřížský sochař Ferdinand Neumann v roce 1907.¹⁸⁷ Právě tahle socha ovlivnila moderní reprezentativní ztvárnění sv. Cyrila a Metoděje jako mnicha a biskupa.¹⁸⁸ Originál sousoší moravských patronů a spolupatronů Evropy vytvořil Emanuel Max (1810–1901) za svých římských studií v roce 1840. Podle tohoto vzoru zhotovil o tři roky později mramorové sousoší pro kostel Panny Marie před Týnem. Sádrový model byl v roce 1853 převezen do Prahy a o rok později věnován Velehradské bazilice. V roce 1907 podle Maxova modelu vzniklo mramorové sousoší od kroměřížského sochaře Ferdinanda Neumanna (1858–1920) spolu s pandanem sousoší sv. Petra a Pavla. Arcibiskup František s. Bauer nechal sádrový originál převést do olomoucké arcibiskupské rezidence. Arcibiskup Leopold Prečan v roce 1926 doplnil sousoší podstavcem, na němž se nacházejí dva plastické znaky: arcibiskupa Bauera (vročení MCMVII – 1907) a jeho vlastní (vročení MCMXXVI – 1926). Uprostřed mezi znaky je majuskulní nápis: HI SUNT PATRES NOSTRI, / VERIQUE PASTORES, QUI / NOS SEDENTES IN TENEBRIS / AD ADMIRABILE VITAE LUMEN / VOCAVERUNT./ V překladu: *Tito jsou otcové naši a opravdoví pastýři, kteří nás, přebývající v temnotách, povolali k podivuhodnému světlu*

¹⁸⁴ Srov. POJSL, Miloslav – MACURA, Pavel – MRÁČKOVÁ, Helena – HONAJZROVÁ, Marcela – VALŮŠEK, David. *Otevřené brány*. Zlín: Zlínský kraj, 2010, s. 33.

¹⁸⁵ Srov. POJSL, Miloslav. *Průvodce Velehradem*. Kostel Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 28–29.

¹⁸⁶ Viz *Tamtéž*, s. 27.

¹⁸⁷ *Tamtéž*, s. 40–42.

¹⁸⁸ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 97.

života. Pod tímto původním nápisem bylo připojeno: AB A. 1980 / PATRONI EUROPAE
V překladu: *od roku 1980, patroni Evropy*.¹⁸⁹

Hlavní loď velehradské baziliky je 86 m dlouhá¹⁹⁰ a lemovaná arkádovým sloupovým, které dává prostor k vytvoření čtrnácti samostatných kaplí. Deset z těchto kaplí má oltáře a pod podlahou krypty.¹⁹¹ V kapli sv. Cyrila je oltářní obraz znázorňující postavu sv. Cyrila, jak hlásá Slovo Boží Slovanům v biskupském rouše s mitrou. Nástěnné malby pak představují příchod bratří na Moravu s ostatky sv. Klimenta, uvítání knížetem Rostislavem a hostinu na Svatoplukově dvoře, při níž kníže Bořivoj nesměl usednout s křesťany ke stolu a zásluhou sv. Metoděje přijal křest. A právě oltářní obraz v Metodějově kapli zachycuje křest knížete Bořivoje. Další nástěnné malby pak vyjevují legendu o záměru sv. Metoděje převést tělo zesnulého bratra z Říma a krále Svatopluka činícího pokání mezi poustevníky.¹⁹² Velkoryse řešené fresky, které opticky zvětšují prostor a zvedají ho, obnovili po požáru baziliky v roce 1719 brněnští malíři František Egstein a Jan Jiří Etgens. Autorem většiny velkých oltářních obrazů ze 70. let 18. století je pak jezuita Ignác Raab.¹⁹³

Za zmínku jistě stojí několik velehradských obrazů. Např. jubilejní obraz k 700. výročí posvěcení původního klášterního kostela Panny Marie znázorňující sv. Cyrila a Metoděje od akademické malířky Anny Thořové, který byl posvěcen starobrněnským opatem Františkem Bařinou.¹⁹⁴ Druhý jubilejní obraz posvěcený papežem Lvem XIII. od polského malíře Jana Matejky s geniálně jednoduchým nápisem a věnováním „*CM Slowianom*“ visí na zdi v polstrovaném ráme u kaple sv. Václava. Obraz byl darem polských poutníků, kteří dorazili na velehradskou pouť 4. října 1885 a mezi nimiž byl i Jan Matejko.¹⁹⁵ Obraz se složitou ikonografií upomínající kromě základního cyrilometodějského tématu také na polské a litevské křesťanské a historické tradice je považován za jedno z nejvýznamnějších výtvarných děl 2. poloviny 19. století věnovaných

¹⁸⁹ POJSL, Miloslav. *Olomouc. Biskupská rezidence*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 2010, s. 18–19.

¹⁹⁰ POJSL, Miloslav – MACURA, Pavel – MRÁČKOVÁ, Helena – HONAJZROVÁ, Marcela – VALŮŠEK, David. *Otevřené brány*. Zlín: Zlínský kraj, 2010, s. 32.

¹⁹¹ *Tamtéž*.

¹⁹² Srov. POJSL, Miloslav. *Průvodce Velehradem*. Kostel Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 28–29, s. 55–56.

¹⁹³ Viz POJSL, Miloslav – MACURA, Pavel – MRÁČKOVÁ, Helena – HONAJZROVÁ, Marcela – VALŮŠEK, David. *Otevřené brány*. Zlín: Zlínský kraj, 2010, s. 32.

¹⁹⁴ JEMELKOVÁ, Simona ed. *Mezi Východem a Západem: Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 134.

¹⁹⁵ Viz POJSL, Miloslav. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: Tiskárna TIGR, 1997, s. 92–96.

zobrazením sv. Cyrila a Metoděje.¹⁹⁶ Velmi zajímavou ukázkou cyrilometodějské ikonografie je obraz z roku 1948 od polského malíře českého původu Wlastimila Hoffmana zavěšený nad křtitelnicí v kapli matky křesťanské jednoty s netradičním znázorněním polopostav svatého Cyrila a Metoděje v „civilu“ naprosto oproštěné od barokní okázalosti či Matejkovy monumentálnosti.¹⁹⁷

V jubilejních letech se na Velehradě konají velké pouti. 10. dubna 1985 se o připomínkové pouti 1100 let od úmrtí sv. Metoděje sjelo na Velehrad tisíc kněží. 5. července 1985 koncelebroval mši svatou biskup Josef Vrana s biskupem Janem Ludvíkem Mořkovským z Houstonu v Texasu. 7. července 1985 sloužil koncelebrovanou mši svatou delegát Svatého stolce Jana Pavla II. kardinál Agostino Cassaroli za účasti Františka kardinála Tomáška, arcibiskupa pražského, Josefa Vransy, arcibiskupa olomouckého a přítomnosti 180 000 poutníků.

Pontifex Maximus Jan Pavel II. daroval v roce 1985 bazilice „Zlatou růži“, jež od papeže obdržely jen významné svatyně, např. Lurdy ve Francii, Guadalupe v Mexiku a Čenstochová v Polsku.¹⁹⁸ Velkou nadějí pro duchovní i hmotné obnovy památného Velehradu se stala první papežské návštěva v dějinách českých zemí,¹⁹⁹ kdy Jan Pavel II. Velehrad oficiálně označil mostem mezi křesťanským Západem a Východem.²⁰⁰ Velehrad, symbol křesťanské Moravy, označil trnavský biskup Róbert Bezák slovy: „*Skôr jako moravské, české alebo slovenské je toto miesto Božie.*“²⁰¹

Farnost: Velehrad

Objekt: kaple sv. Tří králů a sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Velehrad

Kaple sv. Tří králů s přezdívkou Cyrilka je malá gotická svatyně z konce 13. století v novogotické úpravě provedené v 19. století na osobní náklady olomouckého arcibiskupa Bedřicha Fürstenberka.²⁰² Původně byla typickým cisterciáckým kostelem „před branou

¹⁹⁶ JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. *Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013, s. 87.

¹⁹⁷ Srov. JEMELKOVÁ, Simona – AMBROS, Pavel et al. *Mezi Východem a Západem: Svati Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 135.

¹⁹⁸ Viz KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 490.

¹⁹⁹ POJSL, Miloslav. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: Tiskárna TIGR, 1997, s. 101.

²⁰⁰ Viz MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 167.

²⁰¹ *Velehradské dialogy I*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013, s. 119.

²⁰² DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, s. 127.

kláštera“.²⁰³ Nejstarší známé patrocinium je Večeře Páně nebo také Tělo Páně. Od roku 1863 je kaple zasvěcena sv. Třem králům a asi od poloviny 19. století je nazývána Cyrilkou s odvoláním na tradice o domnělém původu z cyrilometodějské doby. Poprvé tento kostelík spojoval s působením sv. Cyrila velehradský mnich Kristian Hirschmentzel v rukopise z roku 1660. Dnes je však zřejmé, že původ kaple nelze hledat před založením cisterciáckého kláštera.²⁰⁴

Kostelík sloužil pro návštěvníky Velehradu, kteří se kvůli přísné klauzuře nedostali do velkého klášterního kostela. Později s růstem podklášteří plnil funkci farního kostela a po zrušení kláštera v důsledku reforem císaře Josefa II. v roce 1784 sloužil kostel jako hřbitovní kaple. Po zřízení nového hřbitovního kostela Na Hrádku v roce 1832 ztratil kostelík svoji funkci úplně. Hrabě Jiří Siva, majitel velehradského panství, v jeho prostorách skladoval seno.²⁰⁵ V roce 1830 byl stav kostela natolik špatný, že se uvažovalo o jeho stržení. Před úplnou zkázou ho zachránily až miléniové oslavy příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu spojené se stavebním rozmachem kaplí a kostelů zasvěcených soluňským bratřím.

Zásluhou velehradského administrátora Viktora Nováka byla kaple v roce 1856 s povolením olomoucké arcibiskupské konzistoře navrácena bohoslužebným účelům.²⁰⁶ Podle projektu architekta Josefa Erwina von Lipperta (1826–1902) získala kaple novogotickou podobu ve stylu dobového historismu. Přestavba kaple byla dokončena na podzim roku 1862 a dne 6. července 1863 byla kaple nově vysvěcena.²⁰⁷ Rekonstrukci řídil arcibiskupský stavební správce Ludvík Zlámal a řemeslnické práce prováděli kameník Julius Sedlařík z Velehradu, malíř František Dorazil z Uherského Hradiště a řezbáři Heinrich a Kastlunger.²⁰⁸

Celková rekonstrukce se týkala především nových gotických oken v presbytáři i v lodi a západním průčelí. Jednoduchý vchod s rovným nadpražím nahradil větší gotický portál. Nad ním se nachází roseta a vrchol štítu je opatřen kamenným křížkem. Středu

²⁰³ POJSL, Miloslav. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: Tiskárna TIGR, 1997, s. 99.

²⁰⁴ Srov. RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav – ČOUPEK, Jiří. *Velehrad. Dějiny obce*. Velehrad: Obec Velehrad, 2006, s. 209.

²⁰⁵ VYCHODIL, Jan. *Cyrilka na Velehradě*. Sborník velehradský, č. 3., 1883, s. 41.

²⁰⁶ VYCHODIL, Jan. *Popis velehradských památek*. Velehrad: Nakladatelství Cyrilo-Methodějské literatury, 1925, s. 14.

²⁰⁷ RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav. *Cyrilometodějský Velehrad. Průvodce výstavou*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013, s. 21.

²⁰⁸ Viz RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav – ČOUPEK, Jiří. *Velehrad. Dějiny obce*. Velehrad: Obec Velehrad, 2006, s. 209.

doplnila malá sanktusníková věžička. Starý prolomený strop v interiéru nahradil nový, bohatě malovaný, záklopový strop. Vnitřní prostor kaple byl opatřen také hudební kruchtou²⁰⁹ a křídlovým oltářem s reliéfem Klanění Tří králů s bočními deskami s vyobrazením sv. Cyrila a Metoděje.²¹⁰

Další úpravy tohoto svatostánku proběhly v roce 1869 a 1908, kdy byl interiér vymalován akademickým malířem Rudou Kubíčkem z Uherského Hradiště.²¹¹ V roce 1928 byl v kapli instalován východní ikonostas pro východní liturgii, jehož ikony jsou namalovány podle vzorů nejvýznamnější novgorodské umělecké školy ze 14. století. Ikonostas sloužící východnímu obřadu, který byl posvěcen katolickým biskupem Stavělem a pravoslavným patriarchou Vasilem Bourgeois 25. května 1929 je hlavním oltářem kaple,²¹² proto dřívější hlavní křídlový oltář Klanění Tří králů byl přeinstalován k severní zdi lodi kaple.²¹³

2.1.15 Děkanství Valašské Klobouky

Farnost: Brumov-Bylnice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bylnice

Kapli s patrociníem sv. Cyrila a Metoděje nechal postavit bylnický farář a děkan Karel Molitor v roce 1871.

Farnost: Nedašov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Nedašová Lhota

Farnost: Štítná nad Vláří

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kochavec

²⁰⁹ Tamtéž, s. 209–210.

²¹⁰ RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav. *Cyrlometodějský Velehrad. Průvodce výstavou*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013, s. 21.

²¹¹ ZATLOUKAL, Pavel. *Cyrilka*. Sborník velehradský. Třetí řada., č. 1, 1992, s. 72.

²¹² Viz POJSL, Miloslav. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: Tiskárna TIGR, 1997, s. 96.

²¹³ Srov. RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav – ČOUPEK, Jiří. *Velehrad. Dějiny obce*. Velehrad: Obec Velehrad, 2006, s. 209.

Kaple sv. Cyrila a Metoděje z roku 1998 byla postavena na místě cyrilometodějské kaple z roku 1910, která byla ze statických důvodů stržena. Kapli benedikoval 5. července 1998 kochavský farář Andrzej Bystrzycki.

Farnost: Valašské Klobouky

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Poteč

Kaple byla postavena v roce 1863 v novogotickém stylu na památku výročí milénia příchodu soluňských bratří na Moravu z popudu faráře Jana Bartoše, jež se zasloužil i o zbudování kostela sv. Cyrila a Metoděje v Bratřejově. Dle legendy tudy měli procházet oba svatí bratři při své pouti na Velehrad, jedná se však o nepodloženou pověst z poloviny 19. století.²¹⁴

Památka se u ministerstva kultury eviduje jako „kvalitní příklad lokální architektonické produkce s řadou původních prvků“.²¹⁵ Uvnitř kaple je obraz akademického malíře Bohumíra Lindauera z Plzně.²¹⁶

2.1.16 Děkanství Valašské Meziříčí

Farnost: Kelč

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kladeruby

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje byl vystavěn podle projektu architekta Jana Kováře na přelomu let 1998–1999, výstavba trvala 299 dní.²¹⁷ K vysvěcení došlo roku 1999.²¹⁸ Zajímavá je střešní konstrukce kostela z železobetonových obloukových a prolamovaných desek doplněná krytinou z měděného plechu a bonnského šindele.²¹⁹

²¹⁴ Srov. DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2005, s. 62.

²¹⁵ Viz *Ústřední seznam kulturních památek ČR*, s. 34.

²¹⁶ VYCHODIL, Jan. *Vzpomínky na cyrillo-metodějský rok 1863*. Velehrad: Obec Velehrad, 1913, s. 246.

²¹⁷ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 192.

²¹⁸ Viz VAVERKA, Jiří – BUREŠ, Zdeněk – RECHLÍK, Karel – RIEDL, Dušan – ŠINDLAR, Jiljí – ŠTIKAR, Jaroslav – ŽABIČKOVÁ, Ivana. *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 385.

²¹⁹ Srov. VAVERKA, Jiří – BUREŠ, Zdeněk – RECHLÍK, Karel – RIEDL, Dušan – ŠINDLAR, Jiljí – ŠTIKAR, Jaroslav – ŽABIČKOVÁ, Ivana. *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 220–221.

Farnost: Valašské Meziříčí

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Jasenice

Farnost: Vidče

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Vidče

Kostel sv. Cyrila a Metoděje je novogotického slohu a dodnes skrývá zachované stylové zařízení.²²⁰ Farní kostel byl benedikován 17. října 1915 farářem Antonínem Pozbylem a konsekrován 26. září 1920 biskupem Dr. Karlem Hyvnarem.²²¹

Vstup do trojlodního kostela je podvěžím skrze malý portikus. Vysoká věž s hodinami tvořící dominantu širého okolí je hranolového tvaru.²²²

2.1.17 Děkanství Veselí nad Moravou

Farnost: Radějov

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje, konsekrován arcibiskupem Františkem kardinálem Bauerem 24. června 1912²²³

Katastr: Radějov

2.1.18 Děkanství Vizovice

Farnost: Bratřejov

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bratřejov

Novogotický farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl postaven z popudu vizovského děkana a faráře Jana Bartoše, který položil základní kámen stavby 5. května 1871.²²⁴ K vysvěcení novogotického kostela podle návrhu Michala Urbánka²²⁵ došlo v roce 1884²²⁶ a ke konsekrování 22. října 1890 Františkem biskupem Bauerem.²²⁷

²²⁰ SPATHOVÁ, Jana. *Stavební a umělecké památky*. Kyjov: Gra-tisk, 2002, s. 85.

²²¹ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 737.

²²² Viz SPATHOVÁ, Jana. *Stavební a umělecké památky*. Kyjov: Gra-tisk, 2002, s. 85.

²²³ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 403.

²²⁴ PEŘINKA, František Václav. *Vlastivěda moravská. Vizovický okres*. Brno: Moravské akciové knihtiskárny, 1907, s. 111–112.

²²⁵ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. díl*. Praha: Academia, 1994, s. 126.

Interiér kostela tvoří šest velkých obrazů ze života sv. Cyrila a Metoděje. V presbytáři jsou pak obrazy českých patronů a dva oltáře. Hlavní oltář je zasvěcen bratřím ze Soluně a boční Andělům strážným.²²⁸

Farnost: Trnava u Zlína

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Trnava

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl zbudován v letech 1905–1906 v pseudorománském stylu s věží vysokou 38 m.²²⁹

2.1.19 Děkanství Vsetín

Farnost: Francova Lhota

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Valašská Senice

Obec udržuje tradiční cyrilometodějskou pouť dodnes.²³⁰

Farnost: Velké Karlovice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Velké Karlovice

2.1.20 Děkanství Vyškov

Farnost: Podivice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Podivice

Základní kámen stavby farního kostela sv. Cyrila a Metoděje byl položen 17. října 1910. K slavnostnímu vysvěcení došlo 3. září 1911²³¹ Dr. Antonínem Cyrilem Stojanem, pozdějším arcibiskupem olomouckým.²³²

²²⁶ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 192.

²²⁷ Viz KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 371.

²²⁸ PEŘINKA, František Václav. *Vlastivěda moravská. Vizovický okres*. Brno: Moravské akciové knihtiskárny, 1907, s. 112.

²²⁹ Viz *Tamtéž*, s. 222.

²³⁰ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 248.

Farnost: Vyškov II – Dědice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Vyškov-Hamiltony

2.1.21 Děkanství Zábřeh

Farnost: Zábřeh

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Ráječek

Kaple byla benedikována v roce 1885.²³³

Farnost: Zvole

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Lukavice

2.1.22 Děkanství Zlín²³⁴

Farnost: Napajedla

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Žlutava

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje byl vystavěn v roce 1939²³⁵ a vysvěcen v roce 1939 generálním vikářem J. Martinů.²³⁶ Každoroční cyrilometodějská pouť je považována za významnou společenskou akci mezi místními občany a obyvateli přilehlého okolí.²³⁷

Farnost: Velký Ořechov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Hřivínův Újezd

²³¹ Viz KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 518.

²³² Viz NEKUDA, Vladimír. *Vlastivěda moravská. Vyškovsko*. Brno: Moravské muzeum, 1965, s. 364.

²³³ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 536.

²³⁴ CEKOTA, V. – KOLAŘÍK, J. – KOMÁREK, K. *Patrocinia v olomoucké arcidiecézi*. Olomouc, 1995, s. 218.

²³⁵ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 104.

²³⁶ Viz KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 348.

²³⁷ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 104.

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena v roce 1897 a v roce 1997 k ní místní farníci přistavěli sakristii.²³⁸

2.2 Diecéze brněnská

2.2.1 Děkanství Blansko

Farnost: Doubravice nad Svitavou

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kuničky

Kaple sv. Cyrila a Metoděje nacházející se uprostřed obce pochází z roku 1868.²³⁹

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Jabloňany

Kaple sv. Cyrila a Metoděje si zbudovali obyvatelé Jabloňan sami z vlastního popudu roku 1893 v novogotickém stylu.²⁴⁰

Farnost: Vysočany u Blanska

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Housko

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje s mohutným průčelím je dominantou Vysočan.²⁴¹ Základní kámen byl položen 6. června 1864 a na svátek sv. Cyrila a Metoděje byly základy nového kostela posvěceny slapským děkanem Aloisem Wolfem, který se stal i světitelem dokončeného kostela 23. listopadu 1873.²⁴²

2.2.2 Děkanství Boskovice

Farnost: Kunštát na Moravě

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

²³⁸ Srov. MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006, s. 17.

²³⁹ DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 50.

²⁴⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 74.

²⁴¹ *Tamtéž*, s. 61.

²⁴² Viz ŠEVČÍK, Pavel. *Na počátku bylo slovo*. Brno: PrintLab, 2013, s. 31.

Katastr: Hluboké u Kunštátu

Farnost: Žďárná

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Ludíkov

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena podle návrhu stavitele Františka Steigona roku 1886.²⁴³

2.2.3 Děkanství Brno

Farnost: Bílovice nad Svitavou

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bílovice nad Svitavou

Farní kostel z let 1908–1913 dle projektu Antonína Blažka je podélnou jednodílnou stavbou z režného zdiva s odsazeným pětibokým kněžištěm s lunetami,²⁴⁴ k jehož východní straně přiléhá čtyřboká sakristie.²⁴⁵ Strop lodi zdobí šestidílná sklípková klenba.²⁴⁶ V ose jižního průčelí je vestavěna mohutná 34 m vysoká věž hranolového tvaru. Při pohledu na stavbu dominují dva zkrášlující prvky, prokládání kamenného zdiva pásy z cihel, tedy tzv. režné zdivo, a ornamenty na střeše vytvořené kombinacemi barevných tašek. Kostel byl posvěcen 20. července 1913 bystrckým děkanem Juliem Koubkem.²⁴⁷

Farnost: Brno-Bystrc

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kníničky

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Kníničkách byla postavena v roce 1939 v atypickém stylu rotundy funkcionalistického slohu.²⁴⁸ Záznam místní kroniky z roku 1939 zní: „*Lidé slzeli a se zatátými pěstmi proklínali všechny ty, které toto ponížení českému národu*

²⁴³ Srov. DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 85.

²⁴⁴ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. Díl*. Praha: Academia, 1994, s. 54–55.

²⁴⁵ Srov. BÍLEK, Jiří – TUČKA, Ota. *Brněnské kostely*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2006, s. 168.

²⁴⁶ *Tamtéž*.

²⁴⁷ Viz FILKA, Jaroslav. *Kostel sv. Cyrila a Metoděje*, [online] 2008 [cit. 25. dubna 2013]. Dostupné z < <http://www.farnost-bilovice.cz/popis-kostel-bilovice/> >.

²⁴⁸ Viz *Brno-Bystrc*, [online] 2006 [cit. 26. dubna 2013]. Dostupné z < <http://www.bystrc.net/okoli/Kninicky.htm> >.

připravili. “²⁴⁹ Kaple patronů českých zemí byla vysvěcena přes okolnosti doby v čase protektorátu Čech a Moravy na připomenutí národní hrdosti.²⁵⁰

Farnost: Brno-Bohunice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Rolnická

Kaple v Bohunicích je historizující drobnou sakrální stavbou vzniklou v roce 1871, která jako jediné memento přestála výstavbu sídlišť v této městské části v 70. letech 20. st.²⁵¹

Farnost: Brno-Židenice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Židenice

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje byl postaven z podnětu katechety v Židenicích pátera Hudce a slavnostně posvěcen 27. října 1935 brněnským biskupem Josefem Kupkou.²⁵²

Jedná se o moderní stavbu architekta Klaudia Madlmayra²⁵³ pojatou jako barokní baziliku s předloženou arkádou a 46 m vysokou zvonici na severní straně stavby. Ve zvonici jsou čtyři zvony.²⁵⁴ Trojlodní bazilika z let 1932–1935 má mělké kněžiště ukončená apsidou, jež je zaklenutou konchou ze železobetonu. Pilířové trojlodí je uzavřeno trémovým stropem z modřínového dřeva. Nad průčelím kostela se vstupním arkádovým podloubím je z hořického pískovce proveden reliéf sv. Cyrila a Metoděje od olomouckého sochaře Julia Pelikána.²⁵⁵ Vystoupaním po několika schodech do podloubí se dostaneme ke třem vchodům vedoucím do chrámového prostoru neskrovných rozměrů. Hlavní loď, oddělená od bočních lodí dvěma řadami pilířů, je dlouhá 33 m, široká 11,5 m a vysoká

²⁴⁹ ZŘÍDKAVESELÝ, František. *Kníničky. Dějiny obce 1406 – 2006*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost Brno, 2006, s. 58

²⁵⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 55–62.

²⁵¹ WALTER, Vilém. *Historická i současná drobná sakrální architektura na území města Brna*, [online] 2011 [cit. 26. dubna 2013]. Dostupné z < <http://vilemwalter.cz/dsa/bohunice.htm> >.

²⁵² Viz BÍLEK, Jiří – TUČKA, Ota. *Brněnské kostely*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2006, s. 98.

²⁵³ JEMELKOVÁ, Simona – AMBROS, Pavel et al. *Mezi Východem a Západem: Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 104.

²⁵⁴ DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 39.

²⁵⁵ Srov. BÍLEK, Jiří – TUČKA, Ota. *Brněnské kostely*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2006, s. 98.

16 m. Boční lodi jsou 4 m široké a 6,5 m vysoké. Kněžiště, které uzavírá apsida zaklenutá klenbou, obklopují z vnější strany sakristie, křestní kaple a depozitáře.²⁵⁶

Architekt kostela navrhl kromě stavby samotné i hlavní oltář instalovaný v roce 1940, sedm bočních oltářů vyřazených ze dřeva bratry Kotrbovými i vitráže oken. Při úpravě hlavního křídlového oltáře v roce 1966 byla do středu retabula zasazena pozdně gotická polychromovaná dřevořezba Madony s dítětem z počátku 16. století, která dříve byla umístěna v kapli v Gajdošově ulici. Kolem sošky Panny Marie jsou reliéfy patronů kostela a jiných zemských patronů a svatých. Ve zdi kněžiště se nacházejí kamenné reliéfy Jana Pelikána symbolizující čtyři evangelisty.²⁵⁷ Nástěnné malby jsou díly malířů Petra Pištělky a Ludvíka Kolka.²⁵⁸ Madlmayrovy okenní vitráže, jež nepřestály válečné události, nahradily nové dle návrhu Josefa Istlera.²⁵⁹

2.2.4 Děkanství Břeclav

Farnost: Břeclav

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Břeclav

Neogotická kaple sv. Cyrila a Metoděje byla vybudována z popudu knížete Aloise z Liechtensteinu jako dík za uzdravení a rovněž jako modlitebna pro pracovníky Severní dráhy císaře Ferdinanda. Kaple byla posvěcena 15. září 1856 děkanem z nedaleké vesnice Podivín.

Nevšední neogotický vzhled kapli vtiskl knížecí architekt Johann Heidrich. Prostá stavba svatostánku z neomítaného cihlového zdiva a portálem se sochou panny Marie ve výklenku trvala necelé tři roky.

Nepříliš zdobný exteriér kaple je vynahrazen interiérem. Jednolodní prostor kaple je zaklenut křížovou klenbou. Neogotický hlavní oltář s plastikou Ukřižovaného Krista je od

²⁵⁶ Viz KOLÁŘ, Václav. *Kostel sv. Cyrila Metoděje v Brně-Židenicích 1935–1995*. Brno: Římskokatolický farní úřad a farní rada, 1995, s. 32.

²⁵⁷ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. Díl*. Praha: Academia, 1994, s. 250.

²⁵⁸ KOLÁŘ, Václav. *Kostel sv. Cyrila Metoděje v Brně-Židenicích 1935–1995*. Brno: Římskokatolický farní úřad a farní rada, 1995, s. 34.

²⁵⁹ Viz JEMELKOVÁ, Simona – AMBROS, Pavel et al. *Mezi Východem a Západem: Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 105.

řezbáře Franze Neumeiera. Sochy patronů kostela a dalších dvou světců jsou dílem jednoho z představitelů novoromantické školy Franze Ittenbacha z Kolína nad Rýnem.²⁶⁰

Farnost: Podivín

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Podivín

Kaple byla postavena jako memento pověsti o pobytu svatých soluňských bratří během jejich cesty na Velehrad. Lidově se jí přezdívá „Cyrilka“ a byla opatřena studnicí pitné vody, které tu dříve bylo nedostatek. Do roku 1784 byl kolem kaple sv. Cyrila a Metoděje hřbitov a kaple se užívala i jako kostnice. V roce 1847 byla kaple nemalým nákladem téměř 1000 zlatých opravena a opatřena oltářem, roku 1858 byla kaple kvůli prosakující spodní vodě znovu stavebně upravena a vyzdobena. K vysvěcení došlo 9. března 1858 podivínským děkanem Vincencem Žákem. V jubilejním roce byl interiér kaple znovu vyzdoben a opatřen obrazem svatých bratří ze Soluně.²⁶¹ V letech 1872 a 1900 se zde konaly misie.²⁶² Kaple sv. Cyrila a Metoděje společně s dalšími sakrálními stavbami je považována za doklad bohaté duchovní a kulturní tradice Podivína jako starého královského města.²⁶³

2.2.5 Děkanství Hodonín

Farnost: Lužice u Hodonína

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Lužice u Hodonína

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla vysvěcen v roce 1874.²⁶⁴ Jde o nevelkou podélnou jednolodní stavbu s odsazenou apsidou a s lodí obdélníkového půdorysu. Vstup do kostela je podvěžím.

²⁶⁰ Viz JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 97–98.

²⁶¹ Srov. HOSÁK, Ladislav – NEVŘIVA, Osvald – ŠVESTKA, Josef. *Dějiny města Podivína*. Brno: Krajské nakladatelství, 1959, s. 11–12.

²⁶² Srov. HRUDIČKA, Alois. *Topografie diecese brněnské*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktínů rajhradských, 1908, s. 514.

²⁶³ Srov. DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 115.

²⁶⁴ *Tamtéž*, s. 137.

Kněžiště zaklenuté konchou má v závěru fresku od Jano Köhlera s motivem sv. Cyrila a Metoděje.²⁶⁵

Farnost: Ratíškovice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Ratíškovice

Farní kostel v Ratíškovicích byl vystavěn v roce 1857. Na jeho místě původně stála kaple sv. Josefa z roku 1850,²⁶⁶ která byla přestavěna v nynější kostel s věží.²⁶⁷

Farnost: Věteřov

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje a zemských patronů

Katastr: Věteřov

Farní kostel zasvěcený sv. Cyrilu, Metodějovi a zemským patronům byl postaven v roce 1902 a v letech 1908–1909 zde rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou zřídil faru.²⁶⁸ Ke konsekraci kostela došlo 26. října 1992, 90 let od benedikce, za přítomnosti biskupa Václava Františka Lobkowicze a želivského opata Víta Bohumila Tajovského.²⁶⁹

Kostel postavený ve slohu pseudorenesance z první čtvrtiny 20. století představuje typ stavby jednolodní římské baziliky s apsidou v presbytáři. Jeho rozměry jsou 30 m na délku o šířce 10 m. Věž sahá do výšky 34,4 m.²⁷⁰ Interiéru dominuje řezbářská práce. Hlavní oltář, kazatelna a dva boční oltáře vyřezal Matěj Fabela z Prostějova, oltář u Božího hrobu a křtitelnice jsou dílem řezbáře Jana Procházky z Příbrami. Na hlavním oltáři v nikách jsou sochy „moravských apoštolů“, po stranách oltáře pak můžeme vidět sochu sv. Anežky České, zakladatelky Rytířského řádu křížovníků s červenou hvězdou z roku 1950, a sochu patrona řádu sv. Jana Nepomuckého z roku 1925. Na průčelí vítězného oblouku vlevo je kazatelna s reliéfy postav evangelistů a na protější straně kříž z řezbářské dílny Prosecký z Brna. V roce 1925 malíř Jano Köhler za pomoci Antonína Sychry

²⁶⁵ Viz SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 444.

²⁶⁶ Srov. HLAVINKA, Karel. *Vlastivěda moravská. Brněnský kraj. Hodonský okres*. Brno: Akciové moravské knihtiskárny v Brně, 1926, s. 232.

²⁶⁷ HRUDIČKA, Alois. *Topografie diecese brněnské*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktínů rajhradských, 1908, s. 566.

²⁶⁸ DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 204.

²⁶⁹ KOSÍK, Rudolf Marian. *Věteřovská výročí*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2012, s. 6.

²⁷⁰ Viz KOSÍK, Rudolf Marian. *Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje ve Věteřově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2002, s. 6.

z Kyjova kostel vymaloval a do své kompozice přidal i medailon s obrazy apoštolů sv. Filipa a sv. Jakuba, kteří jsou věteřovskými obyvateli uctíváni jako ochránci před požárem. Na průčelí kostela jsou zasazeny sochy svatých soluňských bratří z kamenické dílny v Praze na Břevnově.²⁷¹

Věteřov se pro své okolí zapsal jako místo tradičních cyrilometodějských poutí, což této obci přineslo přezdívku „malý Velehrad“.²⁷²

2.2.6 Děkanství Kyjov

Farnost: Kyjov

Objekt: farní kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kyjov

Kostel stojící v areálu kapucínského kostela měl nejprve jen jedno zasvěcení, a to Nanebevzetí Panny Marie. Klášter byl v období reforem císaře Josefa II. zrušen, klášterní budovy předány městu a kostel Nanebevzetí Panny Marie předán městu, které přidalo patrocinium sv. Cyrila a Metoděje v roce 1784. Základní kámen kostela byl položen roku 1713 a v roce 1723 vysvěcen. Nynější podoba kostelu byla dána přestavbou v 19. a 20. století.

Jednotná podélná jednolodní stavba zbudovaná přibližně podél severo-j jižní osy je začleněná do souvislé domovní zástavby. K odsazenému, rovně ukončenému kněžišti přiléhá sakristie s oratoří v patře. V jižní části lodi je dřevěná hudební kruchta. Loď obdélného půdorysu má na západní straně po celé délce úzkou kapli. V ose průčelí typického tvaru je vstup do kostela obdélníkovým portálem s kamenným ostěním. Nad ním ve sgrafitovém rámu namaloval Jano Köhler v roce 1910 Madonu s dítětem.

Hlavní oltář se zděným retabulem patrně z roku 1792 má mezi sloupy monumentální obraz Josefa Zeleného Nanebevzetí Panny Marie z roku 1880. Na konzolách u paty sloupů jsou štukované sochy sv. Cyrila a Metoděje. Štukovaná výzdoba oltáře je dílem Ondřeje Schweigla. Ten také zřídil přízemní kazatelnu s reliéfem Kristovy hlavy na parapetu řečniště a alegorickou postavou víry na vrcholu stříšky.²⁷³

²⁷¹ Srov. *Tamtéž*, s. 9–10.

²⁷² KOSÍK, Rudolf Marian. *Věteřovská výročí*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2012, s. 4.

²⁷³ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1994, s. 303–304.

2.2.7 Děkanství Modřice

Farnost: Medlov nad Jihlavou

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Smolín

2.2.8 Děkanství Moravské Budějovice

Farnost: Jaroměřice nad Rokytnou

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bohušovice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Ratibořice na Moravě

Farnost: Nové Syrovice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Nové Syrovice

Kostel v novorománském stylu z let 1906–1908²⁷⁴ postavil stavitelský mistr František Příkryl na přání donátora Pavla hraběte Nimptsche. K slavnostnímu vysvěcení došlo 18. října 1908 od moravskobudějovického faráře Františka Dostála.

Farní kostel má vysokou věž s točitým schodištěm, jednu chrámovou loď s předsíní a kůrem. Kněžiště se nachází na severní straně, oratoř na straně jižní.

Chrámová loď je vymezena od kněžiště obloukem. Hlavní oltář zdobí sochy patronů kostela společně se zobrazením ukřižování. Dva boční oltáře nesou obrazy Nanebevzetí Páně a Nanebevzetí Panny Marie od malířky Marie Stritzkové. Ve vitrážích oken jsou čeští světci – Václav, Vojtěch, Ludmila a Anežka Přemyslovna s apoštoly Petrem a Pavlem.²⁷⁵

2.2.9 Děkanství Moravský Krumlov

Farnost: Horní Kounice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

²⁷⁴ Srov. MACEČEK, Josef – DORDA, Pavel – KARAFIÁT, Zdenek – ŠENKÝŘOVÁ, Kateřina. *Kraj Vysočina. Města a obce kraje Vysočina*. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2010, s. 164.

²⁷⁵ Viz *Nové Syrovice v obrazech*. Brno: F. R. Z. agency, 2010, s. 87–90.

Katastr: Medlice

Farnost: Loděnice u Moravského Krumlova

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Jezeřany

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje byl zbudován v roce 1936.²⁷⁶

2.2.10 Děkanství Rosice

Farnost: Čučice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Ketkovice

Farnost: Řeznovice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Budkovice

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla zbudována v roce 1873 místními občany, v roce 1913 byla rozšířena o zvonici se sanktusníkem v průčelí stavby a v roce 1929 opatřena novým oltářem. Stavební úpravy z roku 1929 zakryly železné nosiče na stropě a daly možnost k vytvoření kůru. Jednoduchý svatostánek s mnoha prvky lidové architektury je nejvýznamnější nemovitou památkou obce.²⁷⁷

2.2.11 Děkanství Slavkov u Brna

Farnost: Křižanovice u Bučovic

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Rašovice u Bučovic

Kaple je z roku 1869.²⁷⁸

Farnost: Rostěnice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

²⁷⁶ DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 223.

²⁷⁷ Srov. PAŘILOVÁ, Danuše. *Budkovice*. Rosice: Gloria, 2010, s. 14–15.

²⁷⁸ DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 130.

Katastr: Rostěnice

Rostěnice byly osídleny německým obyvatelstvem pocházejícím dle některých zdrojů ze Švábska, dle jiných zdrojů ze Švédska. Zdejší dobrodinec, J. Sachs, věnoval půllán na stavbu kostela a fary a na zařízení svatostánku částku 4000 korun. V roce 1863 byl farní kostel sv. Cyrila a Metoděje se čtyřmi oltáři slavnostně posvěcen opatem starobrněnského kláštera Cyrilem Nappem. Byla zde zřízena duchovní správa a v roce 1881 se zde konaly misie.²⁷⁹

2.2.12 Děkanství Telč

Farnost: Dačice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Chlumec u Dačic

Farnost: Mrákotín

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Řásná

Farnost: Nová Říše

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Dolní Vilímeč

Kaple sv. Cyrila a Metoděje se nachází na návsi obce. Jde o malou podélnou sakrální stavbu s mírně odsazenou půlkruhovou apsidou a s lodí téměř čtvercového půdorysu postavenou v roce 1728. Přední fasáda byla upravována v roce 1883 a 1907.²⁸⁰

Farnost: Rancířov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Hluboká u Dačic

²⁷⁹ Srov. HRUDIČKA, Alois. *Topografie diecese brněnské*. Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských: Brno, 1908, s. 613.

²⁸⁰ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. díl*. Praha: Academia, 1994, s. 403.

2.2.13 Děkanství Tišnov

Farnost: Deblín

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Braniškov

Kaple byla postavena roku 1863 a každoročně se zde koná cyrilometodějská pout'.²⁸¹

Farnost: Doubravník

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Křepetov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Křížovice

Kaple byla vybudována v roce 1869 na hřbitově v Rašovicích. Za peníze ze sbírky konané v roce 1885 mezi farníky byla opatřena kůrem i varhany.²⁸²

Farnost: Lomnice u Tišnova

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Šerkovice

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena roku 1895 a je zabudována na nároží bývalé školní budovy, ve které je nyní sídlo obecního úřadu.²⁸³

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Zhoř u Rohozce

Farnost: Předklášteří

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Štěpánovice u Tišnova

²⁸¹ DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 304.

²⁸² Srov. HRUDIČKA, Alois. *Topografie diecese brněnské*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1908, s. 519.

²⁸³ Srov. DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 330.

Malá kaple zasvěcená sv. Cyrilu a Metodějovi se nachází na Obecním kopci vyvýšeném nad Štěpánovicemi. Kaple byla postavena v miléniovém roce příchodu soluňských bratří na Moravu v roce 1863.²⁸⁴

Farnost: Unín u Tišnova

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Rohozec u Tišnova

Kaple byla postavena v novorománském stylu v roce 1861 a o rok později vysvěcena.²⁸⁵

2.2.14 Děkanství Třebíč

Farnost: Horní Újezd u Třebíče

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Výčapy

Farnost: Rokytnice nad Rokytnou

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Chlístov u Rokytnice nad Rokytnou

Kaple sv. Cyrila a Metoděje zasazená na návrší uprostřed obce byla postavena v roce 1871.

V interiéru zaujme nástěnná malba od Jana Floriana z roku 1963 Příchod věrozvěstů na Moravu, v konše pak vyobrazení sv. Barbory a sv. Kateřiny.²⁸⁶

Farnost: Třebíč-Jejkov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kozichovice

Farnost: Valeč u Hrotovic

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Třeběnice na Moravě

²⁸⁴ Srov. FIC, Karel – ZACPAL, Josef. *Tišovsko*. Tišnov: Bethania, 1999, s. 155.

²⁸⁵ Srov. DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 324.

²⁸⁶ Srov. SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. díl*. Praha: Academia, 1994, s. 583.

2.2.15 Děkanství Velké Meziříčí

Farnost: Netín

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Kochánov u Stránecké Zhoře

Kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena v roce 1885.²⁸⁷

Farnost: Uhřínov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Pohořílky u Otína

2.2.16 Děkanství Znojmo

Farnost: Hrádek u Znojma

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Křídlovky

Kaple v Křídlovkách byla postavena roku 1845 ze sbírky místních občanů.²⁸⁸ Jedná se o svatostánek nevelkých rozměrů, jehož interiér byl vyzdoben malířkou Marií Floriánovou z Nové Říše.²⁸⁹

2.2.17 Děkanství Žďár

Farnost: Bystřice nad Pernštejnem

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Lesoňovice

Farnost: Lísek u Bystřice nad Pernštejnem

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bohuňov

²⁸⁷ KRATOCHVÍL, Augustin. *Velkomeziříčský okres. Vlastivěda moravská*. Brno: Moravské akciové tiskárny, 1907, s. 14.

²⁸⁸ Srov. DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007, s. 394.

²⁸⁹ Srov. *Podyjí. Pojhlaví. Pooslaví*. Praha: Olympia, 1988, s. 194.

Farnost: Obyčtov

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Hodíškov

Kaple v Hodíškově byla zbudována na náklady obce v letech 1874–1877,²⁹⁰ avšak jak upozorňuje *Pamětní kniha Hodišкова*, záměr postavit kapli zasvěcenou sv. Cyrilu a Metoději měli zdejší občané už v roce 1854.²⁹¹

Kaple byla zbudována z popudu starosty Josefa Sochora k uctění zemských patronů. O architektonický návrh byl požádán hodiškovský rodák, architekt Aleš Linsbauer, který v nákresech zamýšlel svatostánek mnohem větších rozměrů. Kaple velkolepějších rozměrů však z důvodů nedostatku financí dospěla pouze do dnešní podoby. Vstup do kaple je podvěžím. Věž byla opatřena zvonem v roce 1950. Zdivo kaple vně i zvenčí je natřeno jednotně na bílo. Oltář zdobí obraz sv. Cyrila a Metoděje, který byl darován kapli Václavem Linsbauerem. Kolem oltáře jsou sochy svatého Jáchyma a svaté Anny z dílny Bohumila Beka z Kutné Hory.²⁹²

Farnost: Rozsochy

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Albrechtice u Rozsoch

Farnost: Strážek

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Meziboří

2.3 Diecéze ostravsko-opavská

2.3.1 Děkanství Bílovec

Farnost: Bílovec-Slatina

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Tísek

²⁹⁰ TROJAN, Jiří – TROJANOVÁ, Iva. *Na křídlech za poznáním obcí Žďárska*. Velké Meziříčí: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2008, s. 64.

²⁹¹ Viz MICHALOVÁ, Dana. *Hodiškov*. Hodiškov: Obecní úřad Hodiškov, 2010, s. 113.

²⁹² Srov. *Tamtéž*, s. 117–121.

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje je jedinou významnější stavbou obce a byl postaven v roce 1928²⁹³ a ještě téhož roku 22. července konsekrován arcibiskupem Leopoldem Prečanem.²⁹⁴

Kostel postavil podle plánů architekta Karla Kotase z Ostravy a Bohumila Šely stavitel Augustin Klimánek.

V interiéru nejvíce zaujme oltář z dílny řezbáře Poláška a Vrby, který kostelu daroval olomoucký arcibiskup Leopold Prečan. Kolem oltáře stojí sochy od akademického sochaře Miloše Blažka z Háčku u Litovle.

2.3.2 Děkanství Frýdek

Farnost: Dobrá u Frýdku Místku – Domaslavice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Dolní Tošanovice²⁹⁵

Kaple stojící na místě zvonice byla benedikována 5. července 1957 farářem Františkem Havlasem.²⁹⁶

Drobná sakrální stavba s obdélným půdorysem zakrytým sedlovou střechou s hranolovou věží, na níž je jehlancová střecha s křížkem, je nejmladší kaplí s cyrilometodějským patrocinem v ostravsko-opavské diecézi.

Farnost: Jablunkov

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Hřčava

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje je nejmladší dřevěnou svatyní na území České republiky.²⁹⁷ Byl postaven v roce 1936 a vysvěcen 5. července 1936 farářem Stanislavem Weissmannem.²⁹⁸

Kostel je postaven z pečlivě ohraněných trámů. Presbyterium je tříboké. Stavbu završuje strmá střecha s malou věží ve tvaru jehlanu. Interiér je tvořen dary od různých

²⁹³ Viz DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009, s. 246.

²⁹⁴ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 613.

²⁹⁵ Srov. CEKOTA, V. – KOLAŘÍK, J. – KOMÁREK, K. *Patrocinia v olomoucké arcidiecézi*. Olomouc, 1995, s. 224.

²⁹⁶ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 553.

²⁹⁷ DAVID, Petr, SOUKUP, Vladimír. *1000 kostelů, klášterů a kaplí*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 351.

²⁹⁸ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 558.

donátorů i institucí. Největší pozornost přitahuje naivistická řezbářská výzdoba Ondřeje Zogaty, jednorukého a hluchoněmého hrčavského rodáka. Zajímavé je řešení sakristie přistavěné za presbytářem, do které je vstup hned za oltářem.²⁹⁹

2.3.3 Děkanství Místek

Farnost: Čeladná

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Čeladná-Hamry

Kaple byla postavena v roce 1936 podle návrhu Ing. Rosky z Kroměříže u pramene Cyrilky. Jedná se o malou kapli sroubenou z přesahujících barevně pojednaných zhlaví a výraznou jehlancovitou střechou. Pseudolidový tón stavby připomíná Jurkovičovy stavby na Pustevnách. Malý altánek čtvercového půdorysu nad pramenem Cyrilky je ve stejném stylu jako kaple a společně vytváří harmonický zdobný prvek v krajině.³⁰⁰

V interiéru zaujmou čtyři vyřezávané pilíře a korpus Ukřižovaného Krista. V altánku nad pramenem dominuje mozaika se sv. Cyrilem držícím model kostela.³⁰¹

Farnost: Bílá

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Bílá-Hlavatá

Kaple v obci Hlavatá byla benedikována 21. září 1924. Jedná se o malou roubenou stavbu na čtvercovém půdorysu. Sanktusník s křížkem na hřebeni střechy ujasňuje typ a účel stavby.

Farnost: Chlebovice

Objekt: farní kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Chlebovice

Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje se nachází v horní části vsi Chlebovice. Byl postaven v roce 1863 ve stylu historického romantismu a v roce 1947 rozšířen o boční

²⁹⁹ POLÁŠEK, Jaromír. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín: Agave, 2001, s. 166–168.

³⁰⁰ MLČÁK, Leoš. *Státní seznam nemovitých kulturních památek okresu Frýdek-Místek*. Ostava: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody, 1980, s. 19.

³⁰¹ Viz POLÁŠEK, Jaromír. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín: Agave, 2001, s. 127.

kaple.³⁰² Kostel byl benedikován 29. října 1865 farářem Antonínem Hubáčkem a konsekrován 6. července 1947 biskupem Stanislavem Zelou.³⁰³

Východně orientovaná podélná jednolodní stavba zaklenutá klenbami s poloválcovými kaplemi přistavěnými k bokům má vysokou zvonici při západním průčelí.

Hlavní oltář barokního stylu z doby vzniku stavby kostela má v retáblu obraz patronů kostela od malíře Františka Bsirského.³⁰⁴

2.3.4 Děkanství Nový Jičín

Farnost: Frenštát pod Radhoštěm

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje na hoře Radhošť

Katastr: Radhošť

Kaple sv. Cyrila a Metoděje na hoře Radhošť vysoké 1129 m v Moravskoslezských Beskydech byla vystavěna podle vzoru architekta Skibinského v byzantském stylu odkazujícím na původ patronů kaple.³⁰⁵ Kaple s kopulí a lucernou byla postavena v roce 1898.

10. září roku 1898 kapli slavnostně vysvětil olomoucký arcibiskup Theodor Kohn za přítomnosti čtyřiceti kněží a třiceti tisíc lidí.³⁰⁶ V letech 1924–1926 byla kaple obložena šindelem a rozšířena o ochozy a zvonici v řecko-uniatském stylu podle návrhu rožnovského stavitele Františka Bayera.³⁰⁷ V roce 2000 kaple prošla rozsáhlou rekonstrukcí.³⁰⁸

Před kaplí stojí bronzové sousoší sv. Cyrila a Metoděje od Albína Poláška z roku 1931, na opačné straně, blíže ke vchodu do kaple, je kamenný kříž z roku 1905.³⁰⁹

V interiéru dominuje mramorový oltář z dílny kroměřížského sochaře Neumanna a kopie Liebscherovy Valašské Madony malíře Otakara Pavlovského. Interiér kaple

³⁰² Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009, s. 89.

³⁰³ Viz KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 574.

³⁰⁴ SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999, s. 442.

³⁰⁵ JEMELKOVÁ, Simona – AMBROS, Pavel et al. *Mezi Východem a Západem: Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 101.

³⁰⁶ Viz POLÁŠEK, Jaromír. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín: Agave, 2001, s. 273.

³⁰⁷ Viz JEMELKOVÁ, Simona – AMBROS, Pavel et al. *Mezi Východem a Západem: Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013, s. 101.

³⁰⁸ RADHOŠŤ. *Kaple sv. Cyrila a Metoděje*. Rožnov pod Radhoštěm: Public ART, 2005, s. 12–13.

³⁰⁹ Viz DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009, s. 208.

osvětluje osm velkých oken s vitrážemi z uměleckého ústavu B. Škardy v Brně.³¹⁰ Čtyři vitráže znázorňují scény ze života sv. Cyrila a Metoděje, další čtyři pak postavy patronů českých zemí – sv. Václava, sv. Ludmilu, sv. Jana Nepomuckého a sv. Anežku Českou.

Nad vchodem do kaple je napsána výzva demonstrující touhu po spojení křesťanů západního a východního obřadu: „*Milujte se, Slované, a sjednoťte se ve víře, kterou zde hlásali svatí Cyril a Metoděj.*“³¹¹

Hora má pro český národ velký význam. V roce 1862 se zde konal tzv. Tábor lidu. Při tomto setkání českých vlastenců se na 15 000 lidí domáhalo českých národních práv. V roce 1868 byl odtud odvezen jeden ze základních kamenů Národního divadla v Praze.³¹²

Farnost: Hodslavice

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Hostašovice

Hostašovická kaple sv. Cyrila a Metoděje byla postavena v letech 1847–1849 a slavnostně benedikována 17. října 1850 farářem Theodorem Schledlem. Jedná se o malou sakrální stavbu místního významu. Záměr rozšířit tuto kapli k výročí sta let od benedikce pod vlivem politických událostí nebyl naplněn. K rekonstrukci kaple došlo až v roce 1984 a roku 1999 během oslav 750 let obce byla kaple stavební úpravou rozšířena.³¹³

Farnost: Štramberk

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Závašice

Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje byl vystavěn na počátku 30. let 20. století v novorománském stylu s věží v průčelí. Autorem projektu kostela je architekt Josef Šálek z Brna, který byl místními obyvateli vybrán díky stavbě kostela sv. Cyrila a Metoděje v Oloumoci-Hejčíně. Malířská výzdoba je dílem akademického malíře Jano Köhlera.³¹⁴

³¹⁰ POLÁŠEK, Jaromír. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín: Agave, 2001, s. 273.

³¹¹ Turistické informační centrum, *Radhošť*, [online] 2009 [cit. 25. března 2013]. Dostupné z <http://www.frenstat.info/vismo/o_utvar.asp?id_org=100493&id_u=1342&p1=1309>.

³¹² Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009, s. 208.

³¹³ VÉVODA, Martin. *Cyrlometodějská patrocinia v olomoucké a ostravsko-opavské diecézi v průřezu dějin cyrlometodějské úcty*. Diplomová práce. Olomouc: Cyrlometodějská teologická fakulta, 2005, s. 46.

³¹⁴ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009, s. 267.

Kostel byl konsekrován 22. září 1935 biskupem Janem Stavělem.³¹⁵

2.3.5 Děkanství Opava

Farnost: Opava-Jaktař

Objekt: kaple sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Milostovice

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Milostovicích je malá novogotická sakrální stavba z 2. poloviny 19. století. Benedikována byla kaple roku 1902 farářem a děkanem Janem Šlapetou.³¹⁶

Novogotická inspirace stavby využívá opěrného systému po obvodu budovy a trojici velkých oken s lomeným obloukem po stranách jako zdobného prvku. Hlavní loď s žebrovím na stropě je zakončena trojbokým presbytářem. Vstup do kostela je podvěžím. To vytváří v průčelí rizalit dodávající stavbě dynamiku.

Se slohem stavby koresponduje i zařízení. Novogotický oltář od řezbáře Josefa Krejčíka doplňuje dřevěné sousoší sv. Cyrila a Metoděje nad tabernáklem. Po stranách oltáře pak stojí sochy dvou svatých žen, sv. Hedviky a sv. Anežky.³¹⁷

2.3.6 Děkanství Ostrava

Farnost: Ostrava-Poruba

Objekt: filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje

Katastr: Ostrava-Pustkovec

O stavbě kostela v obci Pustkovec, která je nyní městskou částí Ostravy-Poruba, se uvažovalo již v roce 1970, kdy byl posvěcen základní stavební kámen. K naplnění záměru postavit filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje však došlo až po roce 1989. Kostel byl projektován architekty Tomášem Černouškem a Františkem Zajíčkem v letech 1995–1997. K realizaci došlo v letech 1996 – 1998 a jedná se o vůbec první kostel postavený po 2. světové válce v Ostravě.³¹⁸ Jeho výstavba se nachází v sousedství starších objektů

³¹⁵ KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986, s. 603.

³¹⁶ Srov. DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009, s. 142.

³¹⁷ PÍSKOVÁ, Milada – KUBAČKA, Milan – ZAPLETAL, Jan. *Milostovice včera a dnes*. Milostovice: Obecní úřad Milostovice, 2005, s. 10 – 12.

³¹⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 185.

kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Kostel byl vysvěcen roku 1998³¹⁹ a jako součást farního centra spoluvytváří jednotný architektonický soubor budov s dominantní věží zvonice. Půdorysně je kostel centrála tvořící znamení kříže, jehož ramena jsou propojena oblouky. Vstup na severní straně má zádveří se schodištěm na kůr, který je v oblouku vysunut do lodi na dvou sloupech. V této ose je na protější straně, nikoliv v centrále, presbytář. Po pravé straně lodi je vstup do farního centra. Kostel je 28 m široký a hluboký, 10–12 m vysoký. Zvonice stojící izolovaně od kostela je vysoká 23 m.

Interiér je dán osobitým řešením zastřešující kopule, která prostoru dává vzdušnost a světlo. Kopule je osmidílná s dřevěným podhledem a členěná bílými žebry ladícími s bílými stěnami. Je částečně prosklená vitrážemi umělce Jana Jemelky. Vitrážová okna interiér barevně tónují, čímž oživují dojem a působivost bílých zdí a dřevěného atypicky tvarovaného stropu. Kostel reprezentuje jednotnou moderní prosvětlenou architekturu a dekorační jednoduchost, kterou podporují ambon, svatostánek i menza z bílého kamene a jediná plastika v kostele, jež je zavěšena v plném čele na zdi a znázorňuje Krista na kříži.³²⁰

³¹⁹ Viz VAVERKA, Jiří – BUREŠ, Zdeněk – RECHLÍK, Karel – RIEDL, Dušan – ŠINDLAR, Jiljí – ŠTIKAR, Jaroslav – ŽABIČKOVÁ, Ivana. *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 392.

³²⁰ Viz *Tamtéž*, s. 326–330.

Závěr

Odkaz sv. Cyrila a Metoděje zůstává dodnes živý. K jejich dědictví se hlásí pravoslavná i katolická církev,³²¹ což dokládá jejich význam pro celý křesťanský svět. Magisterská práce, kterou vám předkládám, zaostřuje na malou oblast z tohoto rozlehlého celku.

V diplomové práci jsem si za cíl předsevzal podat úplný seznam kostelů a kaplí cyrilometodějského zasvěcení v moravské církevní oblasti, která se skládá z diecézí – arcidiecéze olomoucké, diecéze brněnské a diecéze ostravsko-opavské. Tento seznam jsem pouze u významnějších staveb opatřil krátkou legendou pojednávající o datech stavby, se stručným popisem exteriéru a interiéru s ohlédnutím na limity zadání práce. Pomyslnými překážkami při psaní této práce pro mě byly dva hlavní problémy. K některým stavbám zasvěceným kultu sv. Cyrila a Metoděje se mi nepodařilo dohledat relevantní zdroje, poněvadž kulturní fondy a seznamy Národní památkové péče podrobnější popisy regionálních sakrálních památek s daty benedikce či konsekrace neobsahují. Dalším problémem byly nevyslyšené prosby, které jsem měl na některé fary s žádostí o data výstavby a benedikce nebo konsekrace kaple.

Stručný průřez cyrilometodějské úcty v Českých zemích napříč staletími je podán v první kapitole práce. Tím se nastínila křivka zachycující ve staletích rozkvět i útlum cyrilometodějské úcty, tu pak potvrdil i výčet kostelů a kaplí cyrilometodějského patronátu. Zvláště okamžiky výročí vztahujících se k svatým soluňským bratřím byly významnými mezníky na národní duchovní, kulturní a občas i politické scéně.

Jak bylo zřejmé v loňském roce při oslavách výročí 1150 let od příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu, cyrilometodějský kult nejvíce ožívá v momentech jubileí. Patrné je to při pročítání této diplomové magisterské práce s ohledem na roky výstavby kostelů či kaplí, data jejich benedikce či konsekrace. Zřejmý je tento stavební boom v 2. polovině 19. století. Mnoho z těchto stavebních památek není valné architektonické ceny a umělecké hodnoty. Jejich význam je jistě nábožensky přínosný, ale z hlediska kulturního a historického spíše regionální. Přesto se mezi nimi nachází takové, které se pyšní výjimečným uměleckým řešením či jedinečným architektonickým provedením. Např. Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Příkazech nebo na hoře Radhošť, či filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci-Hejčíně, v Kroměříži, v Brně-Židenicích. Jako

³²¹ JUKL, Jiří – LUKANIČ, Alexandr. *Svatí Cyrila a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 100.

jedinečný kulturní gigant pak ostatní kostely cyrilometodějského zasvěcení převyšuje bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě.

Za unikátní rozpuk cyrilometodějské tradice v Českých zemích od druhé poloviny 19. století, vedle miléniových připomínek významných okamžiků ze života soluňských bratří, stojí za zmínku i politická situace a touha po autonomii českého národa. Svou váhu mají momenty, kdy si český a moravský národ začal uvědomovat svou slovanskou identitu. Převážná část kostelů a kaplí sv. Cyrila a Metoděje byla postavena v tomto období. To je pravý okamžik, kdy se svátky sv. Cyrila a Metoděje dostávají na hlavní program poutí. Ne jinak tomu je i po vyhlášení Československé republiky, kdy spojitost Českých zemích a Slovenska čerpá z historie Velké Moravy a je vhodným pojítkem mezi dvěma národy, které se najednou staly jedním. Staví se nové kostely a kaple sv. Cyrila a Metoděje, např. filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci-Hejčíně (1929–1932) v Závěšicích (1935), kaple v obci Příkazy (1925–1926) a v dalších městech a obcích.

Značný rozkvět, který trval celé staletí, byl přetržen druhou světovou válkou. Československo se rozpadlo, z Českých zemí zbylo torzo a vše české a slovanské bylo německými správci Protektorátu zatlačeno na místo druhé kategorie. Neveselé časy cyrilometodějskému kultu nastaly i v socialistické éře, kdy cyrilometodějský kult býval občas zneužit k propagandám režimu. Kostelů ani kaplí v této době nepřibýlo.

Cyrilometodějský kult byl znovu oprášen až po Sametové revoluci v roce 1989. 1. ledna 1990 prezident Václav Havel pozval papeže Jana Pavla II. na oficiální návštěvu Československa. Blahoslavený svatý otec Jan Pavel II. pozvání přijal a jako kulisy své návštěvy zvolil Velehrad, který se stal místem první návštěvy Kristova náměstka po pádu „Železné opony“. V této době byl postaven například architektonicky zajímavě řešený netypický filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje v Ostravě-Pustkovci (1996–1998), filiální kostel v Kladerubech (1998–1999), v Nedachlebicích (1994–1998) ad.

Postavení cyrilometodějského kultu se vrylo a stále vrývá do povědomí větší a větší části světa. To bylo stvrzeno radou UNESCO v loňském roce, kdy Organizace světového dědictví prohlásilo dvouletí 2012–2013 za světové výročí sv. Cyrila a Metoděje.

*„I když se pyšná nevěra kol rozmáhá,
a peklo seje koukol nových zmatků,
nebudem dbáti odvěkého vraha,
nedáme sobě bráti věčných statků.
[: Víře vždy věrní budou Moravané:
Dědictví otců zachovej nám, Pane! :]“*

Závěrečná sloka písně Bože, cos ráčil

Slovník

Akant – řecky, jihoevropský druh bodláku, jehož členité, hrotité, vykrajované listy byly od starověku napodobovány jako zdobný motiv

Akroterie – řecky, název v širším významu pro drobnější plastiku, která je součástí a doplňkem architektury

Alabastr – řecky, úběl, krystalický sádrovec, je průsvitný a snadno opracovatelný

Al secco – italsky, technika malby na suché omítce, často kombinovaná s freskou

Alternace – latinsky, rytmické opakování dvou nebo více různých dekorativních motivů, pravidelně se střídající v jednom pásu nebo ploše

Ambon – latinsky, v chrámu vyvýšené místo pro čtení biblických textů

Anonym – řecky, tvůrce uměleckého díla, jehož neznáme jménem

Aplika – latinsky, ozdoba nebo detail z odlišného materiálu

Apoteóza – řecky, v křesťanské ikonografii zobrazení světce neseného anděly k nebi

Apsida – latinsky, závěr kněžiště v bazilice, později pak u kostelů obecně východní závěr i s pravoúhlým, podkovovitým nebo polygonálním půdorysem

Arcibiskup – v církevní hierarchii označení správce území – arcidiecéze, stanovené pravomoci má pak nad tzv. církevní provincií, tj. nad územím arcidiecéze a okolních, k ní patřících diecézí

Archanděl – řecky, označení pro anděly ostatním nadřazené, pokud máme na mysli jejich hierarchii

Architektonická plastika – socha nebo sochařsky utvářený stavební článek, většinou dekorativně doplňující stavbu

Architektura – latinsky, stavební umění vytvářející funkční a umělecké pojetí solitérních staveb i urbanistických celků

Arkáda – latinsky, oblouk překlenující mezeru mezi podporami nesenými sloupem nebo pilířem

Arkýř – německy, vnitřní nebo venkovní krytý balkón na pilířích nebo konzolách

Assumpta – latinsky, Panna Marie Nanebevzatá

Atika – nižší zděná nadstavba nad hlavní římsou

Atribut – latinsky, symbolický předmět v rukou nebo u nohou zobrazovaných světců

Aureola – latinsky, časté zobrazení zlaté svatozáře kolem hlavy světců

Baldachýn – italsky, přenosný nebo pevný kryt nad oltářem, křtitelnicí, kazatelnou

Balustr – řecky, kamenná, štuková nebo dřevěná kuželka

Balustráda – řecky, zábradlí z opakujících se kuželek, tzv. balustrů

Barok – portugalsky baroko, umělecký sloh 17. a 18. století

Bazilika – řecky, křesťanstvím přejatý typ podélné stavby s vyšší centrální lodí sloužící jako chrám; pojmu bazilika se také užívá jako čestného označení některých kostelů zdůrazňující jejich význam

Benedikce – svěcení kostela nebo kaple, při kterém se nepoužívá posvěceného oleje, tzv. křížma

Biskup – nástupce apoštolů s plností svěcení

Boží oko – zobrazení oka (v malbě nebo reliéfu) v trojúhelníku obklopeném svatozáří

Bronz – slitina mědi a cínu, někdy doplněná zinkem a jiným kovy

Centrální stavba – sakrální nebo profánní prostor nad kruhovým, polygonálním nebo čtvercovým půdorysem nebo nad půdorysem řeckého kříže

Cihlová stavba – architektura z pálených neomítnutých cihel

Církevní památka – hmotný doklad kultovní nebo církevní činnosti

Děkan – latinsky, v Čechách čestný titul kněze ve významnější farnosti, na Moravě a jinde kněz s právně vymezenou zodpovědností za určitý okrsek sestávající z více farností

Dekorace – latinsky, výzdoba

Donátor – latinsky, dárce

Drapérie – francouzsky, v malířství nebo sochařství dekorativně nařasený šat, závěs či jiná látka

Dřík – svislá část sloupu mezi patkou a hlavicí

Epištola – řecky, dopis, v křesťanské terminologii jde o dopisy apoštolů určené církevní obci či označení pro některé úryvky Nového zákona, jež nutně nemusejí být apoštolskými listy

Epištolní strana – polovina pomyslně rozděleného presbytáře, u orientovaných kostelů pravá jižní strana z pohledu věřících

Evangelijní strana – poloviny pomyslně rozděleného presbytáře, u orientovaných kostelů levá severní strana z pohledu věřících

Evangelium – řecky, text Nového zákona pojednávající o životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista

Freska – nástěnná př. nástropní malba do vlhké omítky

Hlavice – horní zakončovací část sloupu, pilíře nebo pilastru

Ikonografie – řecky, nauka o námětech

Imitace – napodobenina

Immaculata – latinsky, Panna Marie Neposkvrněná

Iniciála – latinsky, zvýrazněné začáteční písmeno

Insignie – latinsky, odznaky hodnosti

Kaple – latinsky, menší bohoslužebný prostor pocházející původně z malých svatyní nad hroby mučedníků; bývá buď samostatná, nebo začleněná do dispozice kostela či jiného objektu

Kaplička – drobná sakrální architektura v krajině, oblíbená zejména v době baroka

Kartuš – italsky, plocha, často mírně vypouklá, různého tvaru, se znaky, nápisy nebo malbami, rámovaná dekorativním okrajem

Kazatelna – vyvýšené místo v kostele pro čtení evangelia a kázání kněze

Klasicismus – latinsky, sloh poslední třetiny 18. století a první čtvrtiny 19. století

Klenba – nosný architektonický útvar, zvláštní typ vodorovné konstrukce, uzavírající shora vnitřní prostor, šikmé stěny klenby postupně převádějí tlak na stěny nebo podpory

Koncha – řecky, klenební útvar v podobě čtvrtiny koule uzavírající apsidu, přeneseně i výklenek

Kontrapost – italsky, postoj zobrazené figury, při němž váha těla spočívá pouze na jedné noze, druhá je uvolněná

Kontura – obrys

Konsekrace – svěcení oltáře a celého kostela či kaple biskupem, při kterém biskup používá svěcený olej, tzv. křížmo

Kopie – latinsky, přesná napodobenina originálu co do původní techniky a materiálu

Kopule – kupole, zaklenutí kruhových, čtvercových nebo polygonálních prostorů polokoulí nebo kulovou úsečí

Kostel – bohoslužebná křesťanská stavba, většinou s presbytářem na východ

Krucifix – latinsky, kříž, ve výtvarném umění označení pro kříž s ukřižovaným Kristem

Kruchta – německy, kůr, hudební tribuna

Krypta – řecky, podzemní prostor většinou pod závěrem chrámu

Krytina – poslední ochranná vrstva střešní konstrukce s vlivem na výtvarný výraz architektury

Křtitelnice – nádoba s křestní vodou

Lod' – podélná část nebo části kostela mezi západním průčelím a vítězným obloukem

Lucerna – latinsky, věžičkovitý útvar nad střechou, zpravidla nad kopulí, s okny přivádějícími do prostoru světlo

Madona – zobrazení Panny Marie s malým Ježíšem

Makovice – většinou měděná dutá kopule nebo elipsoid nasazený na hrotici věže

Menza – latinsky, oltářní deska, v širším užití slova i celý oltářní stůl

Mobiliář – latinsky, vybavení vnitřních prostorů, zařízení objektu

Mramor umělý – napodobenina mramoru většinou ze sádry

Náhrobek – sochařské nebo architektonické dílo nad hrobem

Nanebevzetí – častý námět výtvarného umění znázorňující přenesení Panny Marie z tohoto světa do nebe

Národní kulturní památka – nejvýznamnější hmotný doklad kulturního bohatství národa, vyhlášený vládou republiky

Nástěnná malba – malba zdí nebo kleneb provedená na suchou (al secco) nebo mokrou (al fresco) omítku

Neobaroko – pseudobarok, jedna z fází historismu 2. poloviny 19. století

Neogotika – pseudogotika, jedna z tendencí romantismu

Neorenesance – novorenesance, součást historismu 2. poloviny 19. století

Nika – italsky, výklenek

Orientace kostela – na našem území od románské doby do období baroka jsou kostely velmi často stavěny směrem k východu, vzhledem k urbanistickému řešení jsou udělovány výjimky

Patrocinium – latinsky, zasvěcení kostela světcí

Patron kostela – světec, kterému byl kostel zasvěcen

Personifikace – latinsky, zosobnění

Pieta – italsky, zobrazení truchlící Panny Marie s mrtvým Kristem na klíně

Pilastr – italsky, pilíř částečně vystupující ze stěny, nemá nosnou, ale pouze dekorativní funkci

Pilíř – francouzsky, svislá podpora hranolového tvaru

Plastika – sochařské dílo

Polychromie – řecky, barevná úprava plastik a jiných výtvarných děl

Portál – latinsky, architektonicky nebo plasticky zdůrazněný vchod do budovy

Poutní místo – zpravidla místo spojené s předmětem náboženské úcty

Presbytář – latinsky, kněžiště, východní závěr kostela

Reliéf – francouzsky, v sochařství tvar vystupující plasticky nad základní plochu

Relikviář – latinsky, schránka na ostatky

Relikvie – latinsky, pozůstatky světců

Rekonstrukce – latinsky, způsob obnovy památkové architektury, při které se vychází z předpokládaného případně doloženého vzhledu

Renovace památky – latinsky, doplnění chybějící části památky novým nehistorickým doplňkem, případně i s výraznou uměleckou erudicí

Replika – latinsky, obměna původního díla, zpravidla vytvořená autorem nebo jeho dílnou v krátkém časovém odstupu, která se v detailech může odlišovat od originálu

Reprodukce – latinsky, rozmnožení originálu, při konzervaci památky také náhrada originálu kopií, mnohdy bez ohledu na původnost materiálu

Retabulum – latinsky, část oltáře vystupujícího nad menzou

Rizalit – italsky, označení pro středovou nebo boční část stavby vystupující po celé výšce z líce průčelí

Rokaj – italsky, asymetrický tvar stylizované mušle v rokokovém slohu

Římsa – vodorovný architektonický prvek, jednoduchý nebo členitý pás vystupující z líce zdiva pod střechou nebo v jiném vodorovném členění budovy

Sakrální architektura – architektura sloužící náboženským účelům

Sakristie – latinsky, místnost sloužící k přechovávání předmětů, bohoslužebných rouch a knih souvisejících s bohoslužbou a její přípravou

Sanktusník – latinsky, malá věžička na hřebeni kostelní střechy, většinou nad presbytářem nebo v křížení lodi, se zvonkem

Svatostánek – uzamykatelná skříňka, do které se ukládá ciborium

Světec - křesťan, o němž v církvi panuje přesvědčení, že jeho život byl příkladný a po smrti žije v Boží přítomnosti

Tabernákl – latinsky, svatostánek pro uložení hostie

Tordovaný sloup – sloup s točeným dřikem

Transept – francouzsky, příčná loď, loď vložená v pravém úhlu mezi podélné lodě a kněžiště

Tympanon – řecky, trojúhelníková plocha nebo plocha tvaru půlkruhové výseče v průčelí nebo v nadpraží portálu či okna³²²

³²² Slovníková hesla jsou přejata ze slovníků:

CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 1999.

CHODURA, Radko – KLIMEŠOVÁ, Věra – KŘIŠŤAN, Alois. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

Resumé

Práce, která je vám předkládána, má být připomínkou bohatého kulturního dědictví Moravy, jež nám zanechaly generace před námi. V případě této studie je kulturní odkaz našich předků ilustrován na dochovaných kostelech a kaplích s patrocinium sv. Cyrila a Metoděje. Soupis kostelů a kaplí cyrilometodějského zasvěcení vyjmenovává stavební památky v církevní oblasti moravské, do níž spadá arcidiecéze olomoucká společně s diecézemi ostravsko-opavskou a brněnskou.

První kapitoly nám podávají nástiny cyrilometodějského kulturního klimatu vybraných období v Českých zemích. Poté jsou vyjmenovávány kostely a kaple s krátkou legendou pojednávající o datech stavby a svěcení kostela s popisem exteriéru, jenž je občas doplněn o krátký soupis vnitřního zařízení a vybavení. Tímto se pomalu vyjevuje křivka zachycující ve staletích rozkvět i útlum cyrilometodějské úcty již v průběhu práce, a v plnosti je vysvětlena v jejím závěru.

Autor se touto prací snaží vystavět malý oslavný pomník kulturnímu vlivu a dlouhodobé tradiční úctě ke svatým bratřím ze Soluně. Kulturně-historický rozbor kostelů a kaplí sv. Cyrila a Metoděje pak tvoří stavební kameny tohoto pomníku.

Resume

This thesis, which is presented to you, could be a reminder of the rich cultural heritage of Moravia, which left us with a generation ahead. Within this study the cultural heritage of our ancestors is illustrated only of preserved churches and chapels St. Cyril and St. Methodius. The list of St. Cyril and St. Methodius churches and chapels enumerates monuments in the Moravian church domain, consisting of the archdiocese of Olomouc, the diocese of Ostrava-Opava and the diocese of Brno.

The first chapter provides an outline of cultural climate for St. Cyril and St. Methodius respect and tradition during different periods in Czech lands. The next chapters focus on the enumeration of churches and chapels with a short description dealing data of constructions and consecrations of the churches, a description of their exteriors, and, occasionally, short descriptions of internal equipment. These factors combine to paint a picture depicting the centuries of prosperity and depression of St. Cyril and St. Methodius respect and tradition in the Czech lands.

The author of this thesis is aiming to build a small celebratory memorial for the cultural influence, longevity and traditional reverence for the Holy Brothers from Thessaloniki in Moravia. The descriptions of the churches and chapels of St. Cyril and St. Methodius provide the building blocks of this memorial.

Zusammenfassung

Die vorliegende Arbeit möchte an den Reichtum der kulturellen Hinterlassenschaft vorhergehender Generationen erinnern, die den Charakter der Kulturlandschaft Mährens bis heute prägen. Die Studie illustriert dieses Kulturerbe anhand der erhaltenen Kirchen und Kapellen unter dem Patrozinum der Heiligen Kyrill und Method. Das Verzeichnis der Kirchen und Kapellen mit kyrillianisch-methodianischer Weihung führt Baudenkmäler aus der Kirchenprovinz Mähren an, zu welcher die Dieszösen von Olmomouc, Ostrava-Opava und Brno gehören.

Die ersten Kapitel vermitteln einen Eindruck vom kulturellen Klima der kyrillianisch-methodianischen Tradition ausgewählter Perioden in den Ländern der böhmischen Krone, bzw. den Regionen Tschechiens. Anschließend werden die Kirchen und Kapellen mit einer kurzen Legende der Bau- und Weihungsdaten und einer Charakteristik des Exterieurs beschrieben, gelegentlich ergänzt um Angaben der inneren Anlage und Ausstattung. Hieraus geht bereits im Verlauf der Beschreibung allmählich die Linie von Blüte und Rückgang der Verehrung von Kyrill und Method über die Jahrhunderte hervor, die im Schlußteil dann vollständig expliziert wird.

Der Verfasser dieser Arbeit bemüht sich dem kulturellen Einfluss und der jahrhundertealten Verehrung der heiligen Brüder aus Thessaloniki ein kleines, feierliches Denkmal zu setzen. Die kulturgeschichtliche Analyse der Kirchen und Kapellen des heiligen Kyrill und Method bilden dann die Bausteine dieses Denkmals.

Použitá literatura a prameny

Prameny

KREJSA, František. *Katalog olomoucké arcidiecéze*. Český Těšín: TISK, 1986.

HRUDIČKA, Alois. *Topografie diecese brněnské*. Brno: Papežské knihtiskárny benediktínů rajhradských, 1908.

Arcidiecézní muzeum v Olomouci. E-mailová korespondence z 18. a 19. května 2013.

Diecézní muzeum Brno. E-mailová korespondence z 10. a 15. května 2013.

Slovácké muzeum v Uherském Hradišti. E-mailová korespondence z 28. a 31. března 2014.

Literatura

ANTONOVÁ, Petra. *Příběhy křížů, kapliček a božích muk na Holešovsku*. Holešov: Město Holešov, 2010.

BAGIN, Anton. *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985.

BARTOŠ, Josef – KOVÁŘOVÁ, Stanislava – PROCHÁZKOVÁ, Pavlína – POSPĚCH, Pavel – BAŽURA, Miloslav – ZGAŽAR, Josef. Majetín. *Historie a současnost*. Přerov: Knihotiskárna J. Strojil, 2002.

BÍLEK, Jiří – TUČKA, Ota. *Brněnské kostely*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2006.

BLÁHOVÁ, Marie. *Kroniky doby Karla IV*. Praha: Svoboda, 1987.

BLÁŽKOVÁ, Irena - CHYTIL, Miroslav – ORÁLKOVÁ, Iva – ŠLÉZAR, Pavel – LAŠŠÁK, Jozef – NÁCAROVÁ, Miroslava – KOMENDOVÁ, Nelly – ČADILOVÁ, Michaela – KUBEŠA, Petr – FIFKOVÁ, Renáta. *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*. Olomouc: Národní památkový ústav, 2012.

BOLEK, František. *Katolické kostely v Olomouci*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1936.

BUGEL, Walerian. *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869–1985*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2003.

CEKOTA, V. – KOLAŘÍK, J. – KOMÁREK, K. *Patrocinia v olomoucké arcidiecézi*. Olomouc, 1995.

- CINEK, František. *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu k 1050. výročí smrti svatého Metoděje*. Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství, 1936.
- DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *1000 kostelů, klášterů a kaplí*. Praha: Knižní klub, 2013.
- DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Moravskoslezský kraj*. Banská Bystrice: Tlačiarne BB, 2009.
- DAVID, Petr – SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie. Olomoucký kraj*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010.
- DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, 2005.
- DOLÁK, Petr. *Oni jsou otcové naši*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998.
- DOLEČEK, Jan – LHOŤOVÁ, Eva – ČERMÁKOVÁ, Lenka – WROBELOVÁ, Michaela – TONHAUSEROVÁ, Martina. *Jihomoravský kraj. Města a obce Jihomoravského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2007.
- DOSTÁLEK, František. *Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Nedachlebicích*. Nedachlebice, 2004.
- FIALA, Jiří – KAŠPAR, Zdeněk. *Chrám, kostel, svatyně a kaple v Olomouci*. Olomouc: Danal, 2008.
- FIC, Karel – ZACPAL, Josef. *Tišnovsko*. Tišnov: Bethania, 1999.
- FILIP, Aleš. *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Barrister&Principal, 2004.
- GÓRKA, Leonard. *Svatí Cyril a Metoděj*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007.
- HLAVINKA, Karel. *Vlastivěda moravská. Brněnský kraj. Hodonský okres*. Brno: Akciové moravské knihtiskárny v Brně, 1926.
- HOSÁK, Ladislav – NEVŘIVA, Osvald – ŠVESTKA, Josef. *Dějiny města Podivína*. Brno: Krajské nakladatelství, 1959.
- CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 1999.
- CHODURA, Radko – KLIMEŠOVÁ, Věra – KŘIŠŤAN, Alois. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- JEMELKOVÁ, Simona. *Mezi Východem a Západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2013.

JEMELKOVÁ, Simona – CHLUMSKÁ, Štěpánka. Svatí Cyril a Metoděj. Dějiny – tradice – úcta. *Průvodce výstavou*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013.

JÖCKLE, Clemens. *Slavná poutní místa*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

JUKL, Jiří – LUKANIČ, Alexandr. *Svatí Cyrila a Metoděj a Velká Morava*. Praha: Vyšehrad, 2013.

KAVIČKA, Karel. Prostějov. *Filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje*. Brno: CCB, 2009.

KOLÁR, Jaroslav. *Středověké legendy o českých světcích*. Praha: Lidové noviny, 1998.

KOLÁŘ, Václav. *Kostel sv. Cyrila Metoděje v Brně-Židenicích 1935–1995*. Brno: Římskokatolický farní úřad a farní rada, 1995.

KONEČNÝ, Pavel – MICHNA, Pavel – ORÁLKOVÁ, Iva. *Seznam nemovitých památek místního a regionálního významu okresu Olomouc*. Olomouc: Památkový ústav v Olomouci, 1999.

KOSÍK, Rudolf Marian. *Věteřovská výročí*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2012.

KOSÍK, Rudolf Marian. *Farní kostel sv. Cyrila a Metoděje ve Věteřově*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2002.

KOUPILOVÁ, Lenka. *Obec Majetín*. Majetín: Obec Majetín, 2012.

KRATOCHVÍL, Augustin. *Velkomeziříčský okres. Vlastivěda moravská*. Brno: Moravské akciové tiskárny, 1907.

KREJČOVÁ, Jana. *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci*. Olomouc: Arcibiskupský kněžský seminář, 2010.

KREUTZ, Rudolf. *Vlastivěda moravská. Přerovský okres*. Brno: Akciové moravské tiskárny, 1927.

KUBEŠOVÁ, Irena – VRTALOVÁ, Jarmila. *Významné olomoucké památky*. Olomouc: SSV Studio, 2001.

LUKÁŠ, Antonín. *Kroměřížské kostely*. Praha: Brabapress 93, 1995.

MACEČEK, Josef – DORDA, Pavel – KARAFIÁT, Zdenek – ŠENKÝŘOVÁ, Kateřina. *Kraj Vysočina. Města a obce kraje Vysočina*. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2010.

MALIŇÁK, Jiří – SOBOTKA, Richard – PORUBA, Michal – PORUBA, Petr – MALIŇÁKOVÁ, Marie. *Zlínský kraj. Města a obce zlínského kraje*. Zlín: ESPRINT, 2006.

MICHALOVÁ, Dana. *Hodíškov*. Hodíškov: Obecní úřad Hodíškov, 2010.

- MITÁČEK, Jiří. *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013.
- MLČÁK, Leoš. *Státní seznam nemovitých kulturních památek okresu Frýdek-Místek*. Ostava: Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody, 1980.
- MRÁČKOVÁ, Helena – POKLUDA, Zdeněk – RUSZLELÁK, Josef. *Putování časem zlínským krajem*. Zlín: Zlínský kraj, 2010.
- NEKUDA, Vladimír. *Vlastivěda moravská. Vyškovsko*. Brno: Moravské muzeum, 1965.
- NOVÁKOVÁ, Marcela. *Chrám a kostel Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Reader's Digest, 2011.
- OUTRATA, Bohumil. *Drobné sakrální stavby na Moravě*. Mohelnice: Tiskárna Václav Křupka, 2010.
- PÁLKA, Jan. *Psychiatrická léčebna v Kroměříži*. Kroměříž: Š-Press, 1999.
- PAPAJÍK, David. *Dějiny obcí Těšetice, Rataje a Vojnice*. Přerov: Knihtiskárna J. Strojil, 2003.
- PAŘILOVÁ, Danuše. *Budkovice*. Rosice: Gloria, 2010.
- PEŘINKA, František Václav. *Vlastivěda moravská. Vizovický okres*. Brno: Moravské akciové knihtiskárny, 1907.
- PÍSKOVÁ, Milada – KUBAČKA, Milan – ZAPLETAL, Jan. *Milostovice včera a dnes*. Milostovice: Obecní úřad Milostovice, 2005.
- POJSL, Miloslav. *Olomouc. Biskupská rezidence. Velehrad*. Historická společnost Starý Velehrad, 2010.
- POJSL, Miloslav. *Olomoučtí biskupové a arcibiskupové a jejich pohřební místa*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013.
- POJSL, Miloslav. *Průvodce Velehradem*. Kostel Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- POJSL, Miloslav. *Románský Velehrad*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1988.
- POJSL, Miloslav. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: Tiskárna TIGR, 1997.
- POJSL, Miloslav – MACURA, Pavel – MRÁČKOVÁ, Helena – HONAJZROVÁ, Marcela – VALŮŠEK, David. *Otevřené brány*. Zlín: Zlínský kraj, 2010.
- POLÁŠEK, Jaromír. *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*. Český Těšín: Agave, 2001.

POPELKA, Benjamin. *Vlastivěda moravská. Jevický okres*. Brno: Moravské akciové tiskárny, 1912.

RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav. *Cyrlometodějský Velehrad. Průvodce výstavou*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013.

RAŠTICOVÁ, Blanka – POJSL, Miloslav – ČOUPEK, Jiří. *Velehrad. Dějiny obce*. Velehrad: Obec Velehrad, 2006.

SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 1. Díl*. Praha: Academia, 1994.

SAMEK, Bohuslav. *Umělecké památky Moravy a Slezska, 2. díl*. Praha: Academia, 1999.

SCHINDLER, Antonín. *Tajemná Olomouc aneb Olomouc jak ji neznáte*. Olomouc: Votobia, 1998.

SCOTT, Stephen Neil. *Colapse of the Moravian mission of Saitns Cyril and Methodius, the fate of their disciples, and the Christianization of the southern Slavs*. Berkley: University of California, 1989.

SPATHOVÁ, Jana. *Stavební a umělecké památky*. Kyjov: Gra-tisk, 2002.

ŠEVČÍK, Pavel. *Na počátku bylo slovo*. Brno: PrintLab, 2013.

ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel. *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Duchovní jednota nové Evropy*. Olomouc: Refugium Olomouc – Roma, 2007.

TROJAN, Jiří – TROJANOVÁ, Iva. *Na křídlech za poznáním obcí Žďárska*. Velké Meziříčí: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2008.

URVÁLEK, Radovan. *Litovel a okolí*. Olomouc: Vydavatelství Petr Baštan, 2006.

VAVERKA, Jiří – BUREŠ, Zdeněk – RECHLÍK, Karel – RIEDL, Dušan – ŠINDLAR, Jiljí – ŠTIKAR, Jaroslav – ŽABIČKOVÁ, Ivana. *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

VÉVODA, Martin. *Cyrlometodějská patrocinia v olomoucké a ostravsko-opavské diecézi v průřezu dějin cyrlometodějské úcty*. Diplomová práce. Olomouc: Cyrlometodějská teologická fakulta, 2005.

VYCHODIL, Jan. *Popis velehradských památností*. Velehrad: Nakladatelství Cyrilo-Methodějské literatury, 1925.

VYCHODIL, Jan. *Vzpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863*. Velehrad: Obec Velehrad. 1913.

ZLÁMAL, Bohumil. *Antonín Cyril Stojan. Apoštol křesťanské jednoty*. Řím: Křesťanská akademie, 1973.

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2008.

ZŘÍDKAVESELÝ, František. *Kníničky. Dějiny obce 1406–2006*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost Brno, 2006. s. 58

ŽEMLÍK, Ladislav – TRÁVNÍČKOVÁ, Zdeňka – HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Z obecních kronik*. Zlobice: Obec Zlobice, 2000.

Chrám sv. Cyrila a Metoda v Olomouci-Hejčíně. Olomouc: lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci, 1932.

Návštěvy Jana Pavla II. u nás. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

Podyjí. Pojihlaví. Pooslaví. Praha: Olympia, 1988.

Seznam nemovitých kulturních památek okresu Olomouc. Olomouc: Památkový ústav v Olomouci, 1997.

Velehradské dialogy I. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013.

700 let obce Vlkoš. Vlkoš: Obecní úřad ve Vlkoši, 1994.

Články v novinách a časopisech

GREGŮREK, Stanislav. Vnik kongregace. *Velehradský zpravodaj*, červenec 2000, č. 4., s. 10.

HURTOVÁ, Jiřina. Chvalčov. *Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem*, 1996, č. 9, s. 18–19.

MALÍŘ, Jiří. Morava na předělu. K formování národního vědomí na Moravě v letech 1848–1871. *Časopis Matice moravské*, 1990, č. 109., s. 337–343.

KUBÍČEK, Jaromír. Podíl cyrilometodějských spolků na národním obrození Moravy. *Vlastivědný věstník moravských*, 2013, č. 65., s. 113–120.

PÁLKA, Petr. Sto let psychiatrické léčebny a ústavního kostela sv. Cyrila a Metoděje v Kroměříži. *ZVUK*, 2009, č. 1., s. 43–48.

SPATHOVÁ, Jana. Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Březové. *Kraj malovaný*, 2001, č. 3., s. 4–5.

SVOZIL, O. Jano Köhler a Prostějov. *Štafeta*, 1976, č. 1., s. 7.

VYCHODIL, Jan. Cyrilka na Velehradě. *Sborník velehradský*, 1883, č. 3., s. 2–48.

ZATLOUKAL, Pavel. Cyrilka. *Sborník velehradský. Třetí řada*, 1992, č. 1., s. 71–74.

Internetové odkazy

FILKA, Jaroslav. Kostel sv. Cyrila a Metoděje, [online] 2008 [cit. 25. dubna 2013]. Dostupné z < <http://www.farnost-bilovice.cz/popis-kostel-bilovice/> >.

GRAČKA, Jiří. Velehradské pouti se zúčastnilo šedesát tisíc poutníků, [online] 2013 [cit. 12. března 2014]. Dostupné z < <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/velehradske-pouti-se-zucastnilo-sedesat-tisic-poutniku/> >.

WALTER, Vilém. Historická i současná drobná sakrální architektura na území města Brna, [online] 2011 [cit. 26. dubna 2013]. Dostupné z < <http://vilemwalter.cz/dsa/bohunice.htm> >.

Brno-Bystr, [online] 2006 [cit. 26. dubna 2013]. Dostupné z < <http://www.bystrc.net/okoli/Kninicky.htm> >.

Děkanát Prostějov, Žešov, [online] 18. 3. 2013 [cit. 25. března 2013]. Dostupné z < http://www.dpv.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=26022 >.

Kořeny Kongregace, [online] 2013 [cit. 28. října 2013]. Dostupné z < <http://www.cyrilky.cz/historie> >.

Turistické informační centrum, Radhošť, [online] 2009 [cit. 25. března 2013]. Dostupné z < http://www.frenstat.info/vismo/o_utvar.asp?id_org=100493&id_u=1342&p1=1309 >.

Obrazová příloha

Sousoší sv. Cyrila a Metoděje na Karlově mostě v Praze

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě

Kaple Cyrilka na Velehradě s velehradskou bazilikou v pozadí

Interiér kaple zvané Cyrilka

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci - Hejčín

Průčelí kostela sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci - Hejčíně

Reliéf sv. Cyrila a Metoděje na průčelí kostela v Olomouci - Hejčíně

Interiér kostela sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci - Hejčíně

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v obci Příkazy

Kaple sv. Cyrila a Metoděje na hoře Radhošť

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v obci Žlutava

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Bílovicích nad Svitavou

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Haňovicích

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Březové

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Břeclavi

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Kyjově

Kostel sv. Cyrila a Metoděje ve Věteřově

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v obci Červený Kostelec

Kaple sv. Cyrila a Metoděje v obci Hřava

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Ostravě - Pustkovec

Interiér kostela sv. Cyrila a Metoděje v Ostravě - Pustkovec

Obr. 1 Sousoší sv. Cyrila a Metoděje na Karlově mostě v Praze

Obr. 2 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě

Obr. 3 Kaple Cyrilka na Velehradě s velehradskou bazilikou v pozadí

Obr. 4 Interiér kaple zvané Cyrilka

Obr. 5 Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci - Hejčín

Obr. 6 Průčelí kostela sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci - Hejčín

Obr. 7 Reliéf sv. Cyrila a Metoděje na průčelí kostela v Olomouci - Hejčín

Obr. 8 Interiér kostela sv. Cyrila a Metoděje v Olomouci - Hejčín

Obr. 9 Kaple sv. Cyrila a Metoděje v obci Příkazy

Obr. 10 Kaple sv. Cyrila a Metoděje na hoře Radhošť

Obr. 11 Kostel sv. Cyrila a Metoděje v obci Žlutava

Obr. 12 Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Bílovicích nad Svitavou

Obr. 13 Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Haňovicích

Obr. 14 Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Březové

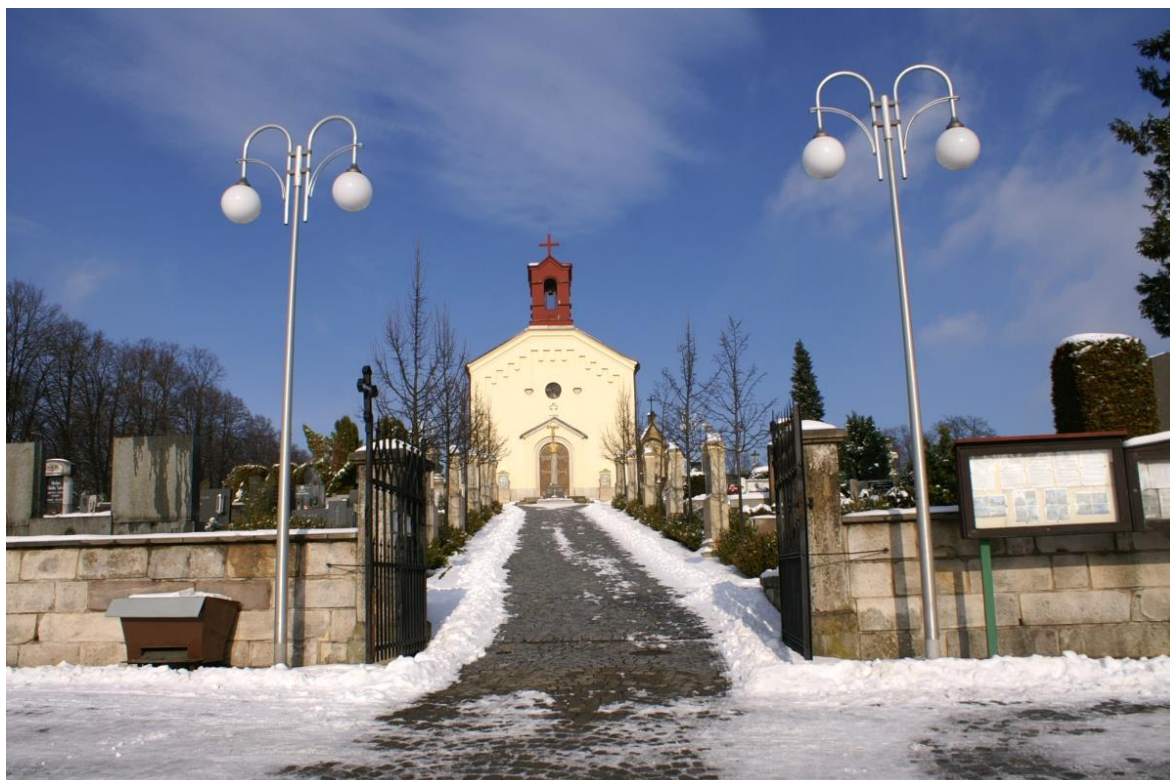
Obr. 15 Kaple sv. Cyrila a Metoděje v Břeclavi

Obr. 16 Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Kyjově

Obr. 17 Kostel sv. Cyrila a Metoděje ve Věteřově

Obr. 18 Kaple sv. Cyrila a Metoděje v obci Červený Kostelec

Obr. 19 Kaple sv. Cyrila a Metoděje v obci Hřčava

Obr. 20 Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Ostravě - Pustkovec

Obr. 21 Interiér kostela sv. Cyrila a Metoděje v Ostravě - Pustkovec

Anotace

Jméno a příjmení:	Josef Říkovský
Katedra:	Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Miloslav Pojsl
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Patrocinia sv. Cyrila a Metoděje v církevní oblasti moravské
Název v angličtině:	The Patronages of St. Cyril and St. Methodius in Moravian Church Domain
Anotace:	Sv. Cyril a Metoděj jsou patrony Evropy a rovněž patří k českým zemským patronům. Úcta k těmto světcům dala vytvořit mnoho uměleckých děl, obzvláště architektonických. Kostely a kaple zasvěcené sv. Cyrilu a Metodějovi se nachází v mnoha farnostech po celé moravské církevní oblasti a tvoří její nedílnou součást ve městech i v malých obcích. Velký rozmach cyrilometodějské úcty je patrný především v období velkých výročí a připomínkách událostí souvisejících s životy těchto světců jako např. příchod sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu v roce 863 či smrt sv. Metoděje v roce 885.
Klíčová slova:	Sv. Cyril a Metoděj, křesťanské umění, kostely, kaple, národní dědictví, křesťanství, Morava, Velká Morava, katolická církev, náboženský symbolismus, olomoucké arcibiskupství, moravské farnosti atd.
Anotace v angličtině:	St. Cyril and Methodius are patrons of Europe and also belongs to the Czech provincial patrons. Respect for these saints created many works of art, especially in architecture. St. Cyril and Methodius Churches and chapels we could found in many parishes throughout the Moravian Church Domain in many towns and small villages. Big boom of St. Cyril and Methodius respect is evident especially during major anniversary events and observations relating to the lives of the saints, such as the coming of St. Cyril and Methodius to the Great Moravia in 863 and the death of St. Methodius in 885.
Klíčová slova v angličtině:	St. Cyril, St. Methodius, Christian Arts, churches, chapels, National Heritage, Christianity, Moravia, the Great Moravia, Catholic Church, religious symbolism, Olomouc archbishopric, Moravian parishes etc.
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha o obsahu 15 stran; CD ROM
Rozsah práce:	82 stran textu + 22 stran příloh
Jazyk práce:	Čeština

